

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 3 oktober 2023

Ons kenmerk 40/5.2/2023001302

Behandeld door thema Bestuur, Public Affairs & Juridische zaken

Onderwerp: Halfjaarrapportages 2023 NOM en MKB Fonds Drenthe

Status: Ter informatie

Geachte voorzitter/leden,

Hierbij informeren wij u over de resultaten van de NOM en het MKB Fonds Drenthe van het afgelopen halfjaar. Met deze halfjaarrapportages bent u op de hoogte van de tussentijdse stand van zaken van deze twee verbonden partijen. Daarnaast is begin september een quickscan van het bureau E&E Advies ontvangen. Het betreft de onderzoeksresultaten naar de mogelijkheden om de prestaties van het MKB Fonds te verbeteren. Ook hierover willen wij u graag informeren.

De provincie Drenthe heeft 16,7% van de aandelen in NV NOM en de provincie is 100% eigenaar van het MKB Fonds Drenthe. In het kader van de sturing op verbonden partijen is in het Protocol verbonden partijen de afspraak met uw Staten opgenomen dat u van alle verbonden partijen in de exploitatiefase het jaarverslag en de begroting ontvangt. Voor de als belangrijkste aangemerkte verbonden partijen en tevens voor de revolverende fondsen is afgesproken dat het college de stukken van de verbonden partij voorziet van een toelichtende notitie waarin de relatie wordt gelegd naar provinciale doelen, doelbereiking en risico's. De NOM en het MBK Fonds vallen onder deze afspraak. In lijn met deze afspraak is in 2020 met uw Staten afgesproken dat u ook de halfjaarrapportages van deze beide partijen ontvangt.

In de Begroting 2023 is het provinciaal doel: Drenthe is dé MKB-provincie. En vanuit de Investeringsagenda is het doel: 'Zorgen voor een goed vestigings- en ondernemingsklimaat, ook op (sub)regionaal niveau' benoemd. Als resultaat is onder andere opgenomen dat het MKB Fonds en de NOM investeren en participeren in (familie)bedrijven en zorgen voor groei en innovatie in Drenthe. En dat kansrijke Drentse bedrijven door het MKB fonds worden ondersteund.

NOM

Over het algemeen zijn de resultaten van het eerste halfjaar beter dan begroot. Begroot was een negatief resultaat van € 3,5 miljoen over 2023 en nu is de prognose uit te komen op € 1 miljoen negatief. De rentebaten op deposito's en dividenden zijn flink hoger, waardoor het verlies lager zal worden. In het eerste halfjaar heeft de Investeringscommissie (IC) positief geadviseerd over twee exitvoorstellen, die in de loop van 2023 tot een definitieve verkoop kunnen leiden. Deze exits zullen dan ook nog van invloed zijn op het resultaat. In de begroting is rekening gehouden met een resultaat op de verkopen participaties van € 1,3 miljoen. De Benaderde Marktwarde (BMW) is in het tweede kwartaal gestegen naar € 43,9 miljoen (eind 2022 was deze € 35 miljoen), deze waarde wordt betrokken bij de waardering van de NOM in de provinciale balans. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de groei van de portefeuille en niet door herwaarderingen van de bedrijven in de portefeuille. Er zijn 11 bedrijven in de portefeuille met een stille reserve. Stille reserve is een term die gebruikt wordt om het verschil tussen de boekwaarde en de werkelijke marktwarde van een investering aan te geven. Deze reserve maakt geen deel uit van de balans van de NOM, vandaar 'stille'. Op zich is het hebben van stille reserves positief voor de NOM, dat betekent dat bij verkoop van de participatie de opbrengst hoger is dan de boekwaarde en er winst gemaakt wordt. Overigens wordt de waardering van de aandelen NOM die de provincie in haar bezit heeft maar eenmaal per jaar bij het opstellen van de jaarrekening herijkt en niet tussentijds.

Er zijn geen bedrijven verkocht, wel heeft één onderneming haar lening afgelost en hebben er drie faillissementen/liquidaties plaatsgevonden. Ultimo juni 2023 bestaat de NOM portefeuille uit 98 bedrijven.

Er zijn in 2022 en 2023 veel nieuwe medewerkers gestart bij de NOM en tevens is er een aantal ervaren medewerkers vertrokken. Het lukt de NOM nog steeds om nieuwe medewerkers te vinden, maar het grote aantal nieuwe medewerkers zorgt er wel voor dat er extra aandacht gaat naar het inwerken en kennisoverdracht.

Nederland heeft nu een landelijk dekkend netwerk van Regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's). Door de ROM's wordt steeds meer samengewerkt op bepaalde thema's. Daarnaast zijn de ROM's door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat gevraagd om te ondersteunen bij de ontwikkeling van voorstellen voor het Nationale Groeifonds (voor projecten met de meeste kansen voor structurele en duurzame economische groei: Kennisontwikkeling en Onderzoek, ontwikkeling en innovatie).

De Noordelijke Rekenkamer heeft onderzoek gedaan naar de informatievoorziening over de resultaten van de NOM tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten (PS) en daarover het rapport 'Op zoek naar de maatschappelijke effecten van de NOM' opgesteld. De NOM heeft de PS'en van de Noordelijke provincies hierover een brief gestuurd met de uitnodiging om PS meer te betrekken bij het werk van de NOM. Dit rapport is besproken in de Statencommissievergadering van 20 september 2023. Afsproken is dat in de eerste helft van 2024 gezamenlijk gewerkt gaat worden aan een nieuwe set van rapportage-indicatoren, passend bij het in diezelfde periode op te stellen nieuw strategisch kader voor de

NOM. Ook kan hierbij worden onderzocht of en hoe (ook) gerapporteerd kan worden op provinciaal niveau.

Innoveren

Op het gebied van ecosysteemontwikkeling is tot nu toe één nieuw innovatieprogramma gerealiseerd (jaardoel: 3) met een waarde van € 0,3 miljoen (jaardoel: € 15 miljoen). Daarnaast zijn er vier Business Development cases ontwikkeld (jaardoel: 15). Naast het ontwikkelen van projecten en programma's, zijn twee innovatieve bedrijven geholpen om financiering op te halen (Investor Readiness) voor, tot nu toe, een bedrag van € 2 miljoen (jaardoel: € 7,5 miljoen). De NOM heeft een belangrijke rol bij de ontwikkeling van een Noordelijke startup en scale-up ecosysteem. Daarnaast hebben noordelijke startups deelgenomen aan een Market Readiness Program, om een markt te vinden voor hun product of dienst.

De NOM heeft ondersteuning geleverd bij de ontwikkeling van een subsidie-regeling voor het verminderen van stikstofuitstoot bij agrariërs door het gebruiken van magnesiumchloride. Ook is men bezig met een aanvraag voor Hubs4Circularity, een Europees subsidieprogramma.

Uit de rapportage blijkt dat er veel activiteiten zijn geweest, maar dat dit nog niet geresulteerd heeft in het behalen van de afgesproken resultaten. De ervaring is dat dit niet hoeft te betekenen dat de resultaten aan het eind van het jaar niet behaald worden.

Internationaliseren

Met acquisitieprojecten zijn in het eerste half jaar 20 nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd (doel: 250) en is een bedrag van € 1,5 miljoen aan investeringen uitgelokt (jaardoel: € 150 miljoen). Dit waren twee succesvolle acquisitieprojecten die beide in de provincie Fryslân zijn geland. Daarnaast zijn er drie startups geacquireerd uit het buitenland (jaardoel: vijf).

De verwachting is dat de NOM de doelstellingen op het gebied van arbeidsplaatsen en investeringen niet gaat halen in 2023. Dit komt onder andere door de regelgeving op het gebied van stikstof, de beperkte ruimte (kavels) voor nieuwe bedrijven en de krapte op de arbeidsmarkt.

De NOM geeft in de rapportage aan dat het besluit van de provincie Drenthe inzake het niet langer toestaan van externe saldering van stikstof grote gevolgen heeft voor een aantal lopende projecten in Drenthe, zoals FAGE en Ecor.

Wij geloven zeker dat het niet kunnen toepassen van het middel extern salderen bij natuurvergunningverlening grote gevolgen heeft voor lopende projecten, maar dat de NOM stelt dat wij hierover een besluit hebben genomen is feitelijk niet juist. Wij hebben hierover geen besluit genomen. In de brief van 9 mei 2023 aan uw Staten hebben wij aangegeven dat het met de kennis van nu voorlopig niet mogelijk is om natuurvergunningen te kunnen afgeven op basis van extern salderen. Dit is op basis van de inzichten die de Natuurdoelanalyses (NDA's) ons hebben gegeven in combinatie met jurisprudentie van de Raad van State.

Ook wordt aangegeven dat door de nieuwe acquisitiestrategie 'from Volume to Value', de NOM minder leads van de Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) ontvangt. De NFIA ondersteunt buitenlandse bedrijven die activiteiten in Nederland willen opzetten of uitbreiden. Met deze strategie wordt er, in plaats

van alleen maar naar arbeidsplaatsen en uitgelokte investeringen, ook gekeken welke nieuwe bedrijven waarde toevoegen aan onze ecosystemen in Noord-Nederland. Hierbij wordt de vraag gesteld: welke bedrijven willen wij graag hebben in Noord-Nederland? Bijvoorbeeld bedrijven die nieuwe technologie meebrengen en nog ontbreken in onze productieketens of bedrijven die intensief willen samenwerken met onze kennisinstellingen. Dit betekent dat de rol van de NOM op het gebied van acquisitie zal veranderen van een (voornamelijk) reactieve rol naar een proactieve rol. In het jaarplan 2024 zal de NOM dit verder hebben uitgewerkt.

Investeren

Er zijn zes nieuwe toezeggingen voor investeringen gedaan (jaardoel: 12) voor een bedrag van € 2 miljoen (jaardoel: € 10 miljoen). Er is één nieuwe fondsinvestering gedaan voor € 300.000,- (doel: drie fondsinvesteringen ter waarde van € 5 miljoen in totaal). Daarnaast zijn er 9 financieringen verstrekt specifiek voor herstel na corona (jaardoel: 20) voor een bedrag van € 2,4 miljoen (jaardoel: € 5 miljoen). De NOM verwacht dat er nauwelijks nog financieringen zullen worden verstrekt waaraan corona ten grondslag ligt. Tevens zijn vier vervolginvesteringen gedaan (jaardoel: 10) in reeds bestaande portefeuillebedrijven voor in totaal € 1,9 miljoen (jaardoel: € 5 miljoen). In de verdeling naar provincies is te zien dat vijf investeringen bij Drentse bedrijven hebben plaatsgevonden voor een totaalbedrag van € 1 miljoen.

MKB Fonds Drenthe

In het jaarverslag 2022 gaf het MKB Fonds aan te verwachten dat de financieringsmogelijkheden voor het mkb via de huisbank of middelen van particuliere investeerders zouden opdrogen. Het fonds geeft nu aan dat de leadflow gestaag blijft groeien en dat de "oudere leads" langzamerhand beginnen te converteren naar serieuze aanvragen. In daadwerkelijke uitzettingen is deze trend echter nog niet echt terug te zien. Wel positief is dat één onderneming in het tweede kwartaal haar lening volledig heeft afgelost, terwijl deze lening in de Jaarrekening 2022 nog volledig was voorzien. Dit betekent een positief effect op het resultaat 2023 dat naar verwachting met een positief resultaat zal eindigen.

In het eerste halfjaar van 2023 zijn minder financieringen verstrekt dan verwacht, maar wel meer dan over heel 2022. In de eerste helft van 2023 is € 775.000,- aan financieringen verstrekt. De doelen uit de begroting 2023 zijn 15 (achtergestelde) leningen te verstrekken voor in totaal € 3,7 miljoen.

Het MKB Fonds had eind juni 2023 19 bedrijven in portefeuille. In de rapportage wordt aangegeven dat grote financieringsaanvragen, bijvoorbeeld nieuwe vestiging in Drenthe, zeer veel aandacht en agendaruimte vragen. De eind 2021 door de provincie verstrekte lening van in totaal € 10 miljoen is nog niet opgevraagd en dit geld lijkt het fonds voorlopig nog niet nodig te hebben. Hoewel met een looptijd van 15 jaar het fonds nog wel even de tijd heeft, houden wij dit als aandeelhouder goed in de gaten.

Quickscan MKB Fonds

In opdracht van ons college is opdracht gegeven voor het uitvoeren van een quickscan. Begin september is deze quickscan van E&E Advies ontvangen. Het betreft het resultaat van het onderzoek naar de mogelijkheden om de prestaties van het MKB Fonds te verbeteren. Ter informatie delen wij dit onderzoek met uw Staten. De aanbevelingen van de quickscan zijn:

1. op basis van deze quickscan zien wij geen aanleiding om de opzet en werkwijze van het MKB Fonds Drenthe op dit moment wezenlijk te veranderen. Wij adviseren de provincie Drenthe daarom voorlopig (2023 en 2024) af te wachten en te monitoren of de reeds genomen maatregelen en veranderende marktomstandigheden inderdaad tot gevolg hebben dat de dealflow van het Fonds wordt aangewakkerd. Wij stellen voor daarbij geen wezenlijke aanpassingen in het beheer van het Fonds door te voeren. De enige significante kostenreductie die gerealiseerd kan worden betreft de reductie van de capaciteit aan investmentmanagers. Dit zal echter ten koste gaan van de acquisitiekracht van het fonds en is daarom niet wenselijk gelet op de provinciale ambities;
2. verken in de tussentijd wat de provincie (nog meer) kan doen om de aanwas van financierbare business voorstellen vanuit het MKB in Drenthe te vergroten. Allereerst door te kijken naar de effectiviteit van de huidige IRP en MRP programma's¹ die voor het mkb in Drenthe beschikbaar zijn. Maar ook in brede zin door de inzichten van het reeds lopende initiatief om het Noordelijke Startup & Scaleup Ecosysteem te versterken te betrekken bij deze verkenning. Toegang tot kapitaal en markt vormen namelijk niet de enige drempels voor mkb met een groei - en of innovatie ambitie. Ook het wegnemen van de belemmeringen in de toegang naar netwerk, talent en technologie kunnen aanzienlijk bijdragen in het vergroten van de aanwas.

Wij nemen deze aanbevelingen ter harte en zullen op dit moment vooralsnog afwachten om in de komende periode te beoordelen of inderdaad de reeds genomen maatregelen en veranderende marktomstandigheden de prestaties van het fonds doen verbeteren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, voorzitter

, secretaris

Bijlagen:

1. Rapportage NOM Investeren Q2 2023
2. Rapportage MKB Fonds Drenthe Q2 2023
3. Quickscan rapportage MKB Fonds Drenthe DEF

---

1 Investor Readiness Program en Market Readiness Program

Groeien
begint hier.

NOM

NV NOM Rapportage 2e kwartaal 2023

Inhoudsopgave

KWARTAALRAPPORTAGE Q2-23

00	Voorwoord	3
01	Innoveren	5
	KPI's Innoveren	9
02	Internationaliseren	11
	KPI's Internationaliseren	15
03	Investeren	17
	KPI's Investeren	22
04	Regionale Fondsen	27
	KPI's Regionale Fondsen	29
05	KPI dashboard	30
06	MarCom	36
07	Finance & Operations	42
	Finance & Operations	42
	HRM	43
	Financiële resultaten	46
08	Vooruitblik	50

---

00 Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt de rapportage over het tweede kwartaal van 2023.

We hebben dit kwartaal belangrijke stappen gezet in de noordelijke samenwerking, de supra-regionale samenwerking tussen de ROM's en implementatie van de NOM strategie.

De sectorteam hebben 13 juni de sectorplannen opgeleverd die als input dienen voor het jaarplan 2024. We zien ook mooie voorbeelden van integraal werken, één van de doelstellingen van het Strategisch Plan.

Er is door De Galan-groep een concept-evaluatierapport opgeleverd aan EZK en ROM-directeuren inzake de ROM 3.0 pilots. Het gaat hierbij om regio-overstijgende (supra-regionale) pilots die separaat gefinancierd worden door EZK.

Op 14 juni vond het jaarlijkse gesprek tussen alle ROM's en minister Adriaansens plaats. Qua innoveren en investeren hebben de gezamenlijke ROM's meer impact gemaakt dan in 2021. Qua internationaliseren was dat minder, enerzijds vanwege de naweeën van Covid-19 en anderzijds vanwege weinig ruimte en stikstof. Afgesproken is ook om elkaar vaker te ontmoeten om supra-regionale ontwikkelingen directer met elkaar te bespreken. Er werd vertrouwen in de ROM's uitgesproken en de verwachting dat met de vernieuwing op veel posities binnen het ministerie van EZK er nu meer tempo gemaakt kan worden.

De Economic Board Noord Nederland (EBNN) heeft een bijeenkomst gehouden op Terschelling waar de triple helix aanwezig was om met elkaar een aantal thema's te verkennen waar de komende tijd gezamenlijk aan gewerkt wordt. Ook is er een eerste bijeenkomst geweest van een aantal op noordelijke schaal opererende partijen waaronder de NOM. Doel is om elkaar te versterken op de noordelijke economische agenda.

De regering heeft het rapport 'Nij Begun' uitgebracht met een specifieke taak voor de NOM en de Economic Board Groningen (EBG) voor het MKB. Beide partijen zijn al voorbereidende gesprekken aan het voeren over hoe de samenwerking verder vorm gegeven kan worden. In afwachting van de economische agenda.

In de RvC namen we na acht jaar afscheid van Ben Woldring en verwelkomden we Sander Prinsen.

De Noordelijke Rekenkamer heeft haar rapport gepubliceerd over de informatie van en over de NOM die door de drie Gedeputeerde Staten aan de drie Provinciale Staten wordt verstrekt. Wij werken aan de aanbevelingen uit het rapport.

Met het Goeifonds Groningen wordt overleg gevoerd over overname van een aantal gezamenlijke posten. Daarmee krijgt het Groeifonds Groningen dezelfde rol als MKB fonds Drenthe en de FOM. De overname gaat niet per groep posten, maar individueel op het moment dat er een vervolg-financieringsronde aan de orde is.

Door een de groei aan activiteiten in Noord-Nederland en de groei aan financiële middelen uit diverse fondsen zien we onze organisatie verder groeien. Deze groei vraagt veel aandacht. Onboarding, financiering en cultuur-aspecten komen aan bod.

De kick-off van de TopDutch campagnes vond 14 juni plaats in aanwezigheid van gedeputeerden en de acquisitieteams van provincies.

Het midzomerfeest voor onze relaties werd zeer goed bezocht en uitstekend gewaardeerd. Een mooie prestatie door alle NOM-medewerkers.

Dina Boonstra

01 Innoveren

Tweede editie MRP

De voorjaarseditie van het Market Readiness Program is succesvol afgerond. Deze editie namen er 8 startups uit Friesland, Drenthe en Groningen, actief in ICT, Lifescience & Health, Energie, Agrifood, HTSM, deel aan het 10 weken durende programma. De deelnemers zijn tijdens het programma actief aan de slag gegaan met het ontdekken van de eerste klantgroep. Wie is de eerste klantgroep en wat is de behoefte van de groep? De antwoorden op deze vragen leverden waardevolle inzichten op die leidden tot aangescherpte proposities en gemaakte pivots. Het eindresultaat werd dit jaar groots gepresenteerd in DOT, Groningen.

Founded in the North

NOM is mede-initiatiefnemer van Founded in the North: een initiatief om het Noordelijke ecosysteem van startup en scale-up te versterken. We doen dit in samenwerking met Provincie Drenthe, Founded in Groningen, Founded in Friesland en de Universiteit van het Noorden. Gezamenlijk hebben wij de missie geformuleerd dat Noord-Nederland de plek wordt waar startups en scale-ups werken aan de wereldwijde uitdagingen van nu en de toekomst. De afgelopen maanden is het plan door de stuurgroep vastgesteld, een governance-vorm gekozen (stichting) en begroting vastgesteld. Hiermee kan de aanvraag voor werkkapitaal worden ingediend bij JTF en EFRO. Wanneer het werkkapitaal gerealiseerd is, gaat Founded in the North, naar schatting in september 2023 van start. De NOM heeft aangegeven in de stichting de lead te willen nemen in het versterken van de keten van programmering en de keten van kapitaal.

Oprichting NOM startup en scale-up team

De start van het NOM startup en scale-up team is een feit. Het startup en scale-up team is een samenwerking tussen collega's van innoveren, investeren, internationaliseren en onze data specialist ten behoeve van meer en betere startups voor de NOM en het Noordelijke ecosysteem. Door elkaar nog beter te informeren, krachten te bundelen en samen te werken leveren we een actieve(re) meerwaarde aan startups en scale-ups, met als uiteindelijk doel een hoogwaardige(re) dealflow voor de NOM.

Investor Readiness maatwerktrajecten

Vanuit Business Development zijn er in het tweede kwartaal 2 bedrijven 'investor ready' gemaakt en gefinancierd: Vector Machines en Forus Operations. In totaal hebben beide bedrijven € 850.000 opgehaald.

Er zijn zo'n 16 nieuwe Investor Readiness maatwerktrajecten gestart, die naar verwachting in Q3 en Q4 wellicht tot investeringen door de NOM of andere investeerders zal leiden. Opvallend is dat het steeds vaker bedrijven zijn die actief zijn in de RIS3 transitie en bezig zijn met bijvoorbeeld de energietransitie, zonnepanelen en groene chemie. Enkele voorbeelden van lopende trajecten zijn: Comforest uit Assen, Rebuild It uit Emmen, Save3S uit Groningen, NatuChem uit Groningen, Tapp Online uit Leeuwarden en CC Diagnostics uit Groningen.

Goud van het Noorden

De bijeenkomst Goud van het Noorden, eind maart, heeft geleid tot meer samenwerking tussen partijen op het gebied van innovatie.

In het HTSM cluster is onder regie van de NOM gewerkt aan een gezamenlijke 2-pager waarin is aangegeven in welke gebieden het Noorden sterk is en zich verder wil ontwikkelen. Een van de zaken die we na de zomer concreet gaan oppakken is de oprichting van het CAS; center of autonomous systems. Ook wordt er gewerkt aan een vervolgpriject NXTGEN Regio, waar de uitkomsten uit het landelijke NXTGEN HighTech programma worden vertaald naar de praktijk bij Noord-Nederlandse bedrijven.

Ook op het gebied van agro-food is er sprake van meer samenwerking tussen de verschillende initiatieven. Samen met Fascinating en Grassa heeft de NOM bij de Dairy Campus te Leeuwarden een mini-symposium 'Omdenken met gras' georganiseerd.

Samen met AI-hub Noord Nederland, RUG & TNO is voor de AgriFood een model ontwikkeld voor een Boeren Dashboard, autonome agri en korte ketens.

Met Fascinating, de NOM en de BOM wordt samengewerkt aan een NGF aanvraag voor de 4^e ronde Groeifonds inzake Future of Food; een project gericht op het stimuleren van een gedragsverandering bij consumenten gericht op gezonde voeding.

De NOM neemt deel in de Groeifonds aanvraag voor Energy Hubs en komt in het schrijftteam van de ROM's voor de Valorisatie-aanvraag, waar in de derde ronde een reservering voor is getroffen, maar waar nauwer met de ROM's moet worden samengewerkt.

Aan het einde van de zomer organiseert de NOM een rondetafelgesprek over BioTechnologie en Fermentatie. Directe aanleiding is een plan van Janneke Kroonenman om te komen tot een gedeelde fermentatiefaciliteit in Noord-Nederland. De NOM ziet daarin kansen voor een verdere versterking van dit cluster en een mogelijke vierde ronde Groeifonds aanvraag.

Ook op het gebied van Health Data Valley en Green Computing zijn eerste stappen gezet, op weg naar een Groeifonds aanvraag of innovatieproject. De komende maanden nemen de RuG en NOM gezamenlijk een projectleider aan die deze 'Goud van het Noorden' een stap dichterbij concrete projectvoorstellen gaat brengen.

NGF project Toekomstbestendige leefomgeving

Binnen het Nationaal Groeifondsproject Toekomstbestendige leefomgeving zijn de ROM's gevraagd een startup programma te ontwikkelen en organiseren voor startups in de sector circulaire en duurzame bouw. Er is formeel akkoord gekomen op een pilot met 4 ROM's (NOM, Horizon Flevolan, In-West en ROM Utrecht). De NOM is daarbij in de lead. In het najaar wordt een maatwerkprogramma opgesteld, dat vanaf 1 januari 2024 moet gaan draaien.

ERAMM

De subsidieregeling 'laaghangend fruit' van SNN, ten behoeve van verlagen van de stikstofuitstoot van boerenbedrijven, was al na enkele dagen uitgeput. Er zijn meer dan 400 aanvragen ingediend. Er is inmiddels een extra tranche opengesteld. In de 1^e ronde waren er 25 melkveehouders die een subsidie aanvraag hebben gedaan o.b.v. het doseren van Magnesiumchloride (ERAMM). De NOM is samen met de 3 provincies, LTO, LNW en ons portefeuillebedrijf Nedmag de initiatiefnemer van ERAMM.

Op 6 oktober wordt een minisymposium over deze manier van stikstofbinding georganiseerd. Ook wordt gewerkt aan een projectplan voor 9 demonstratieboerderijen.

Hub4Circularity

De NOM is door de drie provincies gevraagd uit te zoeken of een aanvraag voor een Europese Hub4Circularity haalbaar is. We zijn bezig met de inventarisatie of er voldoende goede projecten/demonstrators zijn om samen tot een goede aanvraag te komen. In de ambitie naar zero urban waste hebben we 3 hoofdstromen benoemd (vaste huishoudelijk afval; Rioolwater; bouw/sloop afval). Vanuit elke stroom worden er project ideeën verder ontwikkeld:

In Helsinki op het WCEF hebben we het Noord-Nederlandse idee rondom H4C gepitched/gepolst bij potentiële EU partners. Het idee is daar positief ontvangen. Ook tijdens een bijeenkomst van het EU project Frontship in Leeuwarden hebben we onze plannen rondom H4C gepitched/gepolst bij potentiële EU partners. Ook hier is het idee positief ontvangen. Op 20 juli willen we een Go/No-go besluit nemen of er daadwerkelijk een aanvraag wordt ingediend in December 2023.

Opstartfase EDIH

In het tweede kwartaal is de nieuwe begroting besproken met alle partners en definitief gemaakt. Deze nieuwe begroting is noodzakelijk voor een gewijzigde subsidiebeschikking van de Europese Commissie. Deze wijziging is noodzakelijk om de partners toe te laten treden tot het consortium. Vanuit de Provincies is akkoord gekomen op de cofinanciering van de laatste 20% van de subsidie. Inhoudelijk is het project inmiddels gestart en zijn de eerste constructieve gesprekken met N-NL aanbieders van autonome systemen achter de rug.

SEAID

Via de Provincie Fryslân is de NOM gevraagd om te ondersteunen bij de projectontwikkeling- en uitvoering van SEAID (Sea Education Artificial Intelligence Datasharing). Een North Sea Interreg project dat zich richt op het toepassen van AI bij kleine havens langs het Noordzeegebied en een mooie aanvulling is op digitaliseringsprojecten, zoals de EDIH. Op 30 juni is de 'expression of interest' ingediend bij Interreg, waarna wij in augustus a.s. te horen krijgen of we tot ontwikkeling en officiële indiening van het project kunnen overgaan. Bij een definitieve honorering verwachten wij in mei 2024 te kunnen starten met het project.

Afsluiting Smart Industry Hub

Het project Smart Industry Hub loopt ten einde (30 juni). De afgelopen maanden is er op de verschillende werkpakketten een inhaalslag gemaakt. De resultaten van het project zijn achtergebleven door onder andere COVID 19. We zijn in goed gesprek met SNN over de afronding. Er is begrip voor de achterblijvende resultaten, dus we hopen het project binnenkort goed af te kunnen sluiten. Er is een evaluatie gedaan onder de leden van de stuurgroep SIH over de samenwerking op het gebied van digitalisering in het algemeen en SIH en EDIH in het bijzonder. Daaruit zijn belangrijke lessen gekomen, ook voor de NOM, ten aanzien van gezamenlijke projectontwikkeling, draagvlak bij de bedrijven en de rol van de NOM in de uitvoering van projecten. De evaluatie is besproken in de stuurgroep SIH en dat heeft ertoe geleid dat men bij de EDIH met een schone lei en lerend van de lessen uit het verleden het project verder op kan starten.

Chemport

Chemport heeft het Eemsdeltavisie congres georganiseerd, samen met Industrielinqs. Het belang van de grondstoffentransitie stond centraal, en lichtte de initiatieven in Noord-Nederland toe, waar uit niet-fossiele - dus 'bovengrondse' koolstofbronnen - nieuwe chemicaliën gemaakt worden. Aansluitend was de Plantmanager of the Year verkiezing - voor het eerst in 10 jaar niet in Rotterdam! - en het Chemport jaardiner. Met ruim 220 bezoekers was dit een inspirerend en verbindend evenement.

Vanuit Chemport wordt dit jaar de Sustainable Industry Challenge georganiseerd. Het doel is drieledig:

- Oplossingen en nieuwe partnerships leveren aan bedrijven uit onze regio om CO2 neutraal of circulair te worden
- Chemport internationaal positioneren als regio waar innovatie kan wortelen en serieus werk wordt gemaakt van vergroening van chemie en verduurzaming van de industrie: Chemport Europe is koploper in de grondstoffen- en energietransitie.
- Versteving van het ecosysteem

Vijf bedrijven uit de Chemport regio - BASF, Cosun Beet Company, Nobian, RWE, Teijin - hebben hun duurzaamheids-challenge geformuleerd. Op basis daarvan wordt wereldwijd gescout naar scale-ups die daar een oplossing voor hebben. In november komen deze scale-ups naar Noord-Nederland om niet alleen met de challenge-owners een deal te maken, maar ook kennis te maken met het hele Chemport ecosysteem. De finale is op 16 november.

Samenwerking TCNN

Al geruime tijd wordt gesproken over verdergaande samenwerking tussen de NOM en TCNN. Na onderzoek van E&E advies is besloten om de samenwerking stapsgewijs intensiever te maken. Afgesproken is dat de NOM zich meer gaat richten op projectontwikkeling zodat TCNN zich meer kan gaan richten op projectmanagement.

De NOM zorgt als het ware dat de orderportefeuille van TCNN gevuld blijft, zodat TCNN minder hoeft te investeren in projectontwikkeling en zichzelf kan bedruipen door de projectmanagementtaak binnen de projecten. Op deze manier ontstaat een heldere taakverdeling met de volgende voordelen:

- De NOM leert van TCNN hoe (kleinschalige) innovatieprojecten vormgegeven kunnen worden, waardoor de ontwikkelkracht van de NOM (en dus de regio) wordt vergroot
- De NOM is goed aangesloten bij de innovatieclusters en -ecosystemen in Noord-Nederland en kan daardoor de link leggen tussen beleidsontwikkelingen bij de provincies en innovatieprojecten
- De NOM kan bij het opzetten van innovatieprojecten gebruik maken van de kennis en kunde van TCNN over projectuitvoering en -management, waardoor de projecten aan de voorkant goed in elkaar zitten

Ontwikkelingen Team

Het team bij Innoveren heeft een aantal veranderingen ondergaan. Er is een nieuwe ecosysteemontwikkelaar Energie aangesteld. Ook is de ecosysteemontwikkelaar Groene Chemie vertrokken. Daar is een nieuwe programmamanager ChemPort voor teruggekomen. Door het vertrek van de teamleider BD wordt momenteel gezocht naar een nieuwe teamleider.

Sub KPI's Ecosysteemontwikkeling

LOPENDE
PROJECTEN IN
DUURZAMER

3

LOPENDE
PROJECTEN IN
GEZONDER

1

LOPENDE
PROJECTEN IN
SLIMMER

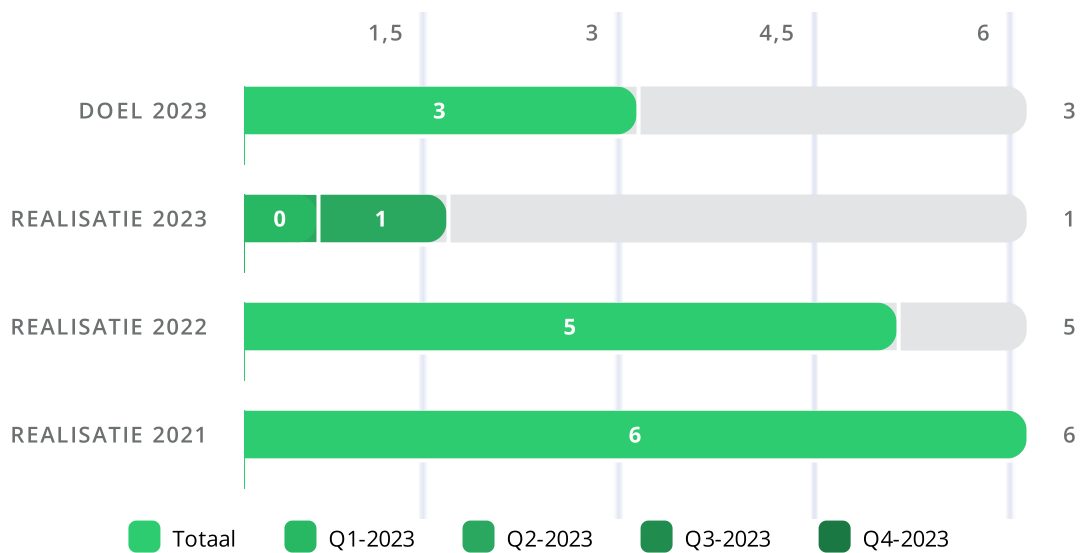
7

KPI's Innoveren

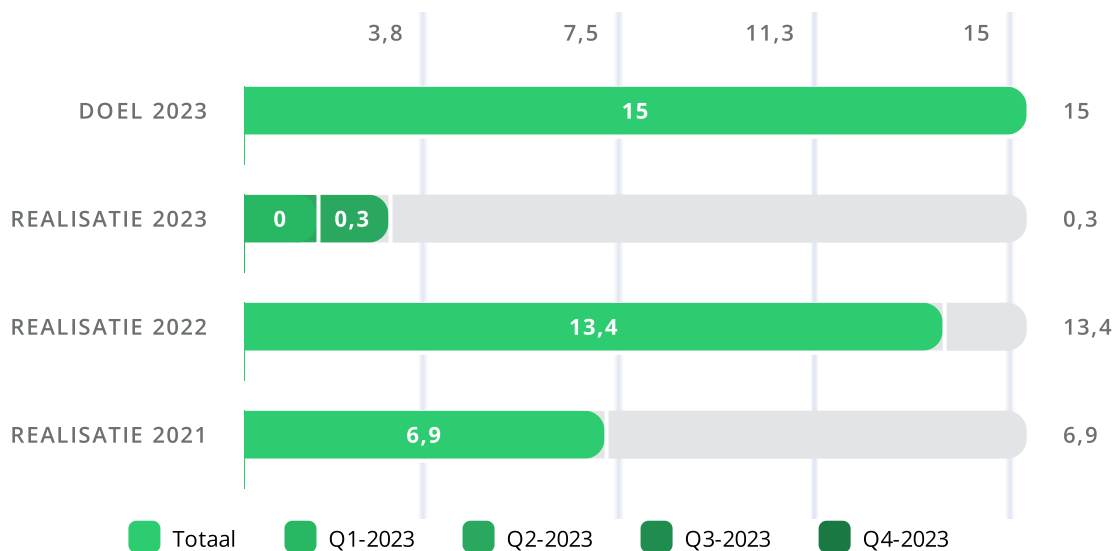
Onderstaande tabellen biedt u de mogelijkheid om een nadere verdiepingsslag te maken op onze KPI's. De tabellen bieden u de mogelijkheid om kwartalen met elkaar te vergelijken en, per KPI, de resultaten uit voorgaande jaren te evalueren.

Ecosysteemontwikkeling

Aantal nieuwe innovatieprogramma's

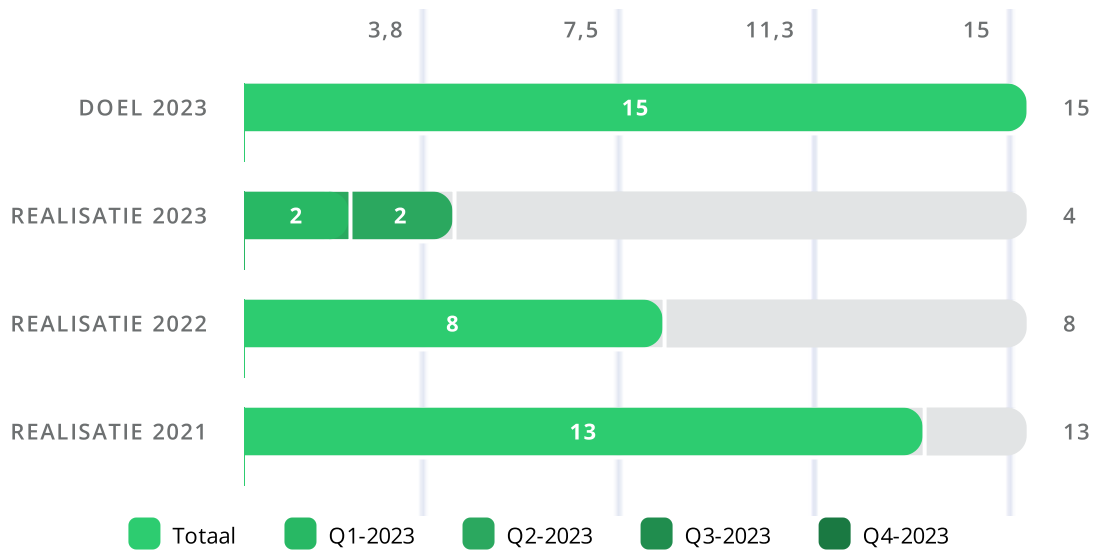

Waarde (€) Innovatieprojecten

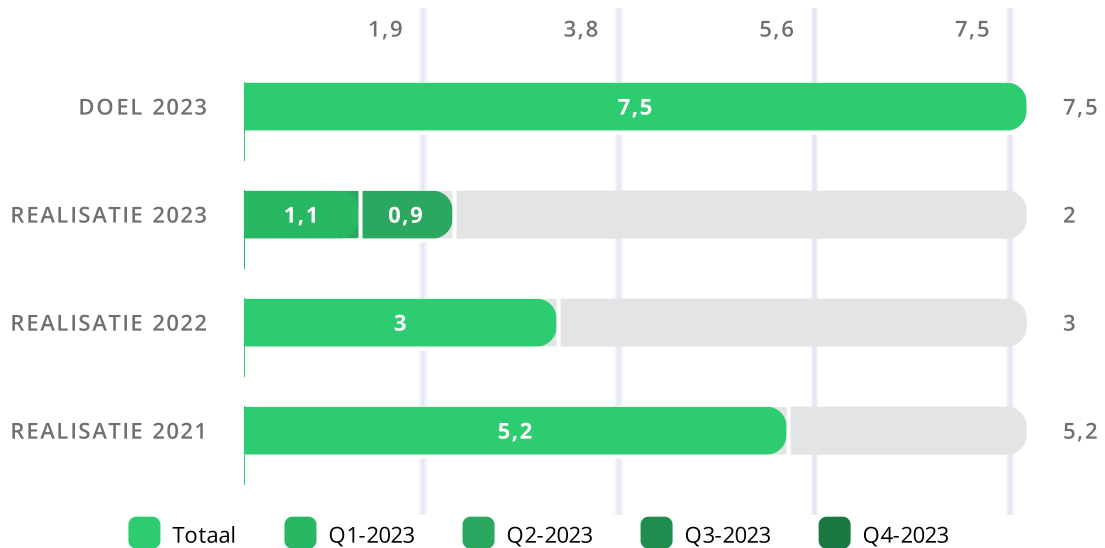

Business Development

Aantal Business Development cases

Totaal opgehaalde financiering innovatieve MKB bedrijven

02 Internationaliseren

Acquisitie

In het tweede kwartaal is er sprake van 2 nieuwe landingen met Kynamic in Heerenveen en CleanTeQ. Bij het service center van Kynamic en M&S voor E-bike toepassingen zijn 5 fte en € 500.000 gemoeid. CleanTeQ gaat gemoeid met een investering van € 1.000.000 en 15 fte. Ook is het Amerikaanse watertech bedrijf Aquacycl gestart met hun activiteiten op de Watercampus Leeuwarden. De Confirmation Letter van dit bedrijf wordt meegenomen in Q3.

Er zijn in het afgelopen kwartaal nieuwe 12 leads binnengekomen die het predicaat 'high value' hebben gekregen volgens het Volume 2 Value format.

Het afgelopen kwartaal is er veel tijd gestoken in een aantal grote projecten:

- ProLogium, een batterijenproducent uit Taiwan heeft uiteindelijk voor Frankrijk gekozen als locatie.
- We zijn nog bezig met MCPV (Solar), die op 30 juni een positief besluit heeft gekregen op de Nationaal Groeifonds aanvraag mb.t. de ontwikkeling van een HJT solar cell productielocatie. De kans is dus groot dat dit zal leiden tot vestiging in Noord-Nederland.
- Daarnaast zijn er meerdere gesprekken gevoerd voor Movanta voor de ETP locatie in Wijster. Ondanks dat dit project kansrijk lijkt, zou het plan mogelijk concurrerend zijn met het toekomstig ontwikkelingsspoor van Aterro m.b.t mestverwerking.
- Voor Seawind zijn NOM Internationaliseren & Investeren betrokken in een locatie onderzoek en financiering voor zowel de demo-site als de locatie voor de productie van nacelles voor een innovatieve tweekbladige (floating) 6 MW windturbine. Zowel financierings- als locatievraag zijn uitdagend.
- We staan in nauw contact met het bedrijf SHINE over het level playing field in relatie tot de isotopenfabriek in Petten en staan het bedrijf hier zo goed mogelijk in bij.
- Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere lopende projecten.

In het kwartaaloverleg met onze aandeelhouders hebben we reeds een 'winstwaarschuwing' gegeven voor wat betreft de realisatie van de KPI's in 2023. Door de veranderende Volume to Value strategie ontvangen we minder leads vanuit de NFIA. De leads die we wel van hen ontvangen zijn met name grote projecten die door vestigingsproblematiek, krapte op de arbeidsmarkt en een toegenomen buitenlandse concurrentie niet altijd door ons zijn op te pakken.

Stikstof en salderen

Het besluit van de provincie Drenthe inzake het niet langer toestaan externe saldering stikstof heeft grote gevolgen voor een aantal lopende projecten in Drenthe zoals FAGE en Ecor. We zijn in nauw overleg met de provincie Drenthe hoe om te gaan met de lopende leads en op welke wijze we snel duidelijkheid kunnen krijgen over of het zinvol is met een lead aan de slag te gaan.

Expertsessie Arbeidsmarkt van de Toekomst

In mei is er een expertsessie georganiseerd door de NOM voor alle ambtenaren van provincies en gemeenten die met acquisitie bezig zijn over de ontwikkelingen op de Noordelijke arbeidsmarkt en de gevolgen die dit heeft voor ons acquisitiebeleid. Deze bijeenkomst is goed bezocht door zo'n 50 personen. In het najaar wordt een expertsessie

over het stikstofbeleid en de gevolgen voor acquisitie georganiseerd.

Beurzen en missies

In het tweede kwartaal heeft het team internationaliseren deelgenomen aan de volgende beurzen en missies; RVO/BCC innovatiemissie batterijtechnologie in Californië/VS, Investor Relations trip naar Japan, een Fact Finding trip van het Amerikaanse bedrijf Ecor naar Wijster en Ter Apelkanaal, BIO in Boston, Collision in Toronto, bezoek aan WindEurope Kopenhagen, het World Hydrogen Summit in Rotterdam, Web Summit in Rio de Janeiro, ontvangst van NBSO Brazilië, Duits-Deens-Nederlands wind- en waterstofevenement in Hamburg, de Matchmaking & Reception Australian H2 delegation in Rotterdam.

Startup Visa

In het tweede kwartaal heeft een tweede startup met het facilitatorprogramma van de NOM een Startup Visa gekregen. Het gaat om DeepAvatar, een startup uit Armenië die generatieve AI gebruikt om real-time videos te maken. Toepassingsgebied is nu e-commerce, maar heeft ook potentie voor educatie of gezondheidszorg. De founders (2) komen in augustus naar Groningen en worden gecoacht door Alex van Ginneken.

Investor Relations

Voor 2023 zijn 21 Strategische Accounts vastgesteld waarbij een fysiek bezoek verplicht is. Daarnaast zijn er 7 projecten geland in '20, '21 en '22 die we gaan bezoeken. Naast deze vooraf vastgelegde IR gesprekken willen we 88 individuele signalen opvangen over het economisch klimaat.

In de eerste helft van 2023 zijn 27 bedrijven bezocht, waarvan 2 Strategische Accounts. We zitten daarmee op een percentage van 23% en lopen daarmee achter op schema. Na de zomer zal een inhaalslag worden gemaakt.

De NFIA heeft haar jaarlijkse rapportage over 1.059 Investor Relations gesprekken met gevestigde internationale bedrijven in Nederland gedeeld. In deze rapportage wordt op landelijke schaal feedback van IR bedrijven over het Nederlandse vestigings- en ondernemingsklimaat gepresenteerd. Een samenvatting:

Overall vindt het merendeel van de bevroegde 1.059 buitenlandse bedrijven Nederland een goed tot uitstekend generiek vestigings- en ondernemingsklimaat hebben. Veel bedrijven roemen de kwaliteit van de Nederlandse fysieke infrastructuur, de nabijheid van grote afzetmarkten & belangrijke leveranciers, de internationale oriëntatie en de hoge quality of life. Ook de beschikbaarheid van goed opgeleide werknemers, fiscale aspecten als het verdragennetwerk en zekerheid vooraf (rulings) en de 30%-regeling noemen veel buitenlandse bedrijven als sterke punten. Tegelijkertijd noemt een fors aantal bedrijven aandachtspunten. Wezenlijke knelpunten betreffen veelal schaarstes, zoals problemen bij de werving van nieuwe medewerkers door een krappe arbeids- en woningmarkt. Ook spelen beperkte groeimogelijkheden door te weinig stikstofruimte, een tekort aan bedrijventerreinen en een volgelopen elektriciteitsnetwerk bedrijven geregeld parten. Veel van de knelpunten noemden bedrijven ook in eerdere jaren. Daarbij is de intensiteit van de meeste knelpunten in 2022 – opnieuw – gegroeid. Dit heeft geregeld een negatief effect op uitbreidings- en innovatie-activiteiten. Ook is het aantal bedrijven dat aangeeft actief met verduurzaming bezig te zijn of aan de slag te willen, in 2022 verder opgelopen. Verduurzaming is een onderwerp waar ten minste 60% van de bezochte op een of ander wijze serieus mee bezig is, zoals de plaatsing van zonnepanelen en warmtepompen. Wel belemmeren capaciteitsproblemen van het elektriciteitsnetwerk geregeld de verduurzaming van de bedrijfshuisvesting en -processen.

Trade

De samenwerking op het gebied van exportbevordering tussen de drie provincies is het afgelopen kwartaal versterkt. De Trade Relations gesprekken worden vanaf deze zomer in alle drie de provincies gevoerd, waarbij de eerstelijnsorganisaties en de NOM gezamenlijk optrekken. Het toetreden van Friesland en Groningen aan het TINL netwerk zal worden vastgelegd in een convenant, die 13 september door de NOM, het RVO en de minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Liesje Schreinemacher, zal worden ondertekend in Meppel.

Er wordt gewerkt aan een gezamenlijk exportplan voor 2024 en verder die het export-ecosysteem in Noord-Nederland moet gaan bevorderen. Het plan moet een macro-economische analyse, een overzicht van het huidige ecosysteem, focus landen/thema's gaan bevatten en een plan voor gezamenlijke missies.

Teamontwikkelingen

Binnen het team internationaliseren is afgelopen periode een business intelligence team opgezet. Hiervoor is business analist aangesteld, die samen met een collega, het team zal ondersteunen. De belangrijkste werkzaamheden binnen dit team is het ondersteunen van de FDI managers bij het maken van bidbooks, het up to date houden van data, het maken van sectorproposities, beurzen voorbereiden, het maken van dashboards en het coördineren van Investor Relations gesprekken. Het team is in contact met andere business analisten van andere ROM's en houdt daarnaast nauw contact met het business intelligence team van OostNL.

Daarnaast is er een junior projectmanager doorgroeid naar Strategist. Deze zal zich o.a. binnen het team bezighouden met beleidsontwikkelingen bij zowel Rijk als provincies op het gebied van acquisitie en vestigingsklimaat en de sectorplannen van de sectorteam binnen de NOM vertalen in proactieve leadlijsten voor acquisitie van high value bedrijven. De NOM is inmiddels in alle landelijke sectorteam van de NFIA weer vertegenwoordigd en onlangs is Waternet technologie landelijk als nieuw focusgebied toegevoegd (met de NOM in de lead), waardoor er meer leads van watertech bedrijven naar Noord-Nederland verwacht kunnen worden.

AANTAL
LANDINGEN IN
DUURZAMER

1

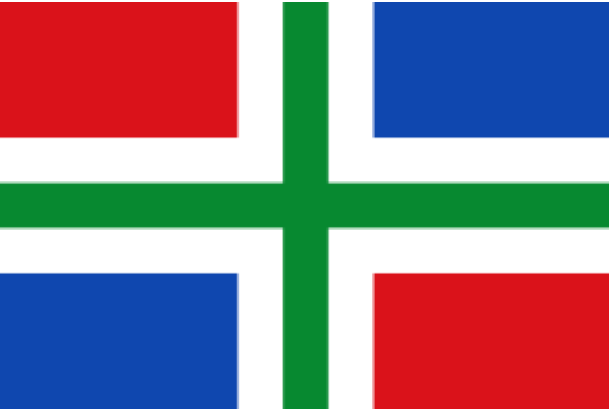
AANTAL
LANDINGEN IN
GEZONDER

0

AANTAL
LANDINGEN IN
SLIMMER

1

Landingen per Provincie

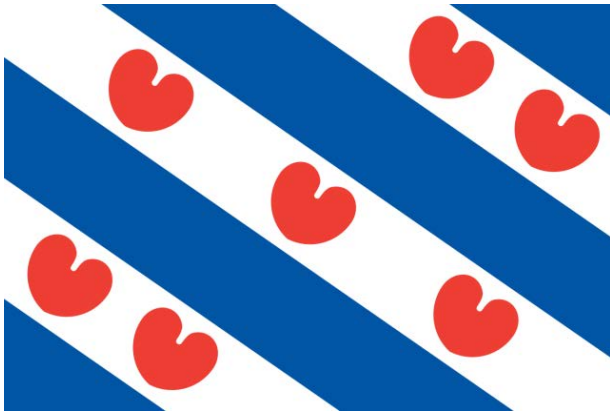
1. Groningen

Aantal landingen 2023: 0

2. Drenthe

Aantal landingen 2023: 0

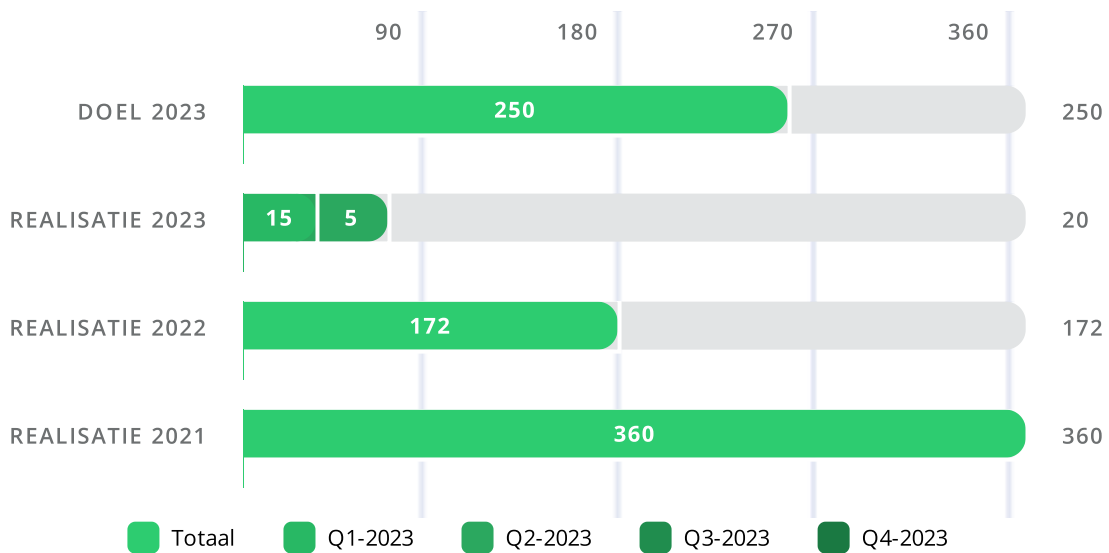
3. Friesland

Aantal landingen 2023: 2

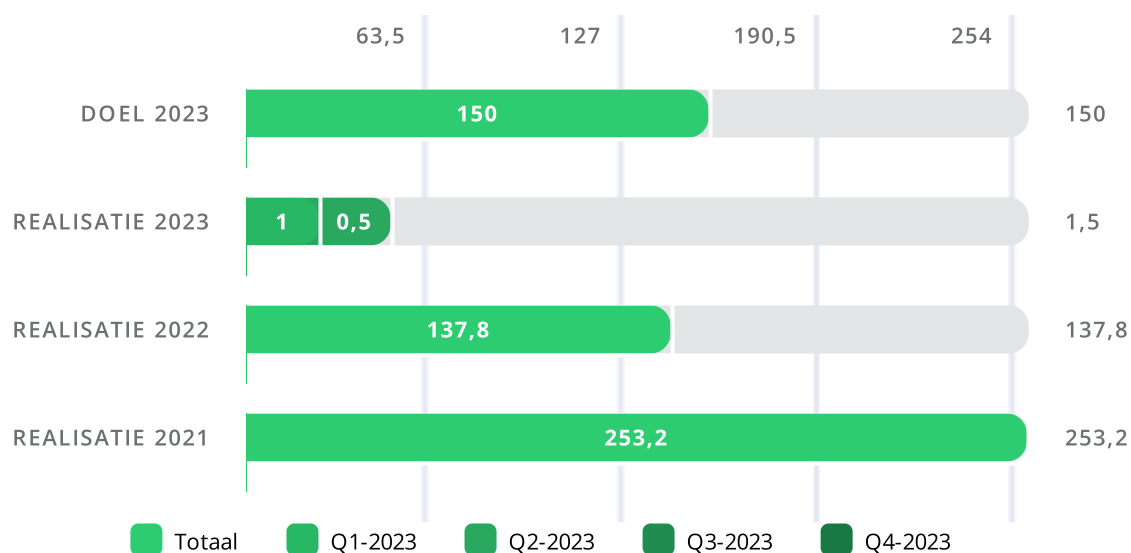
KPI's Internationaliseren

Onderstaande tabellen bieden u de mogelijkheid om een nadere verdiepingsslag te maken op onze KPI's. De tabellen bieden u de mogelijkheid om kwartalen met elkaar te vergelijken en, per KPI, de resultaten uit voorgaande jaren te evalueren.

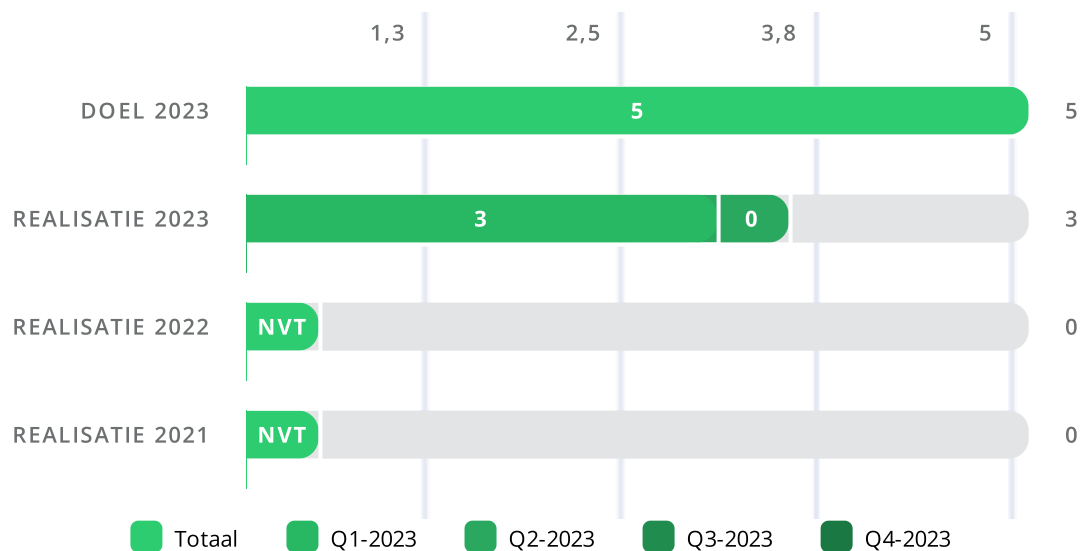
Aantal nieuwe arbeidsplaatsen door (buitenlandse) investeringen

Totale investering in € mln

Aantal succesvolle acquisitietrajecten startups

03 Investeren

Markt

Ook in het tweede kwartaal is er sprake van een sterke groei van het aantal leads en transacties die we hebben afgewikkeld. Het team, dat een ervaren kracht armer is, draait overuren en we hebben om die reden een plan uitgewerkt voor de structurele versterking van het team voor de komende jaren.

Hoewel het goed nieuws is dat we een prachtige dealflow hebben realiseren we ons terdege dat:

- alle verwervingstrajecten leiden tot een omvangrijke beheerportefeuille. Beheren duurt vele jaren en vereist voortdurende aandacht en voldoende capaciteit van onze organisatie
- we profiteren van de terughoudendheid van commerciële spelers (venture capital bedrijven) die vanwege de toegenomen rente, inflatie en onzekerheid in de markt minder risico durven nemen. Op termijn is het ook voor de NOM belangrijk dat deze commerciële spelers weer meer risico durven te nemen opdat onze portefeuillebedrijven goede vervolg- en exit-rondes kunnen realiseren.

Fonds-in-Fonds Investerings

In het tweede kwartaal hebben de aandeelhouders van de NOM ingestemd met ons Fonds-in-Fonds beleid. Onder de voorwaarde van evaluatie van dit beleid over een jaar en met de beperking van 15% van ons fondsvermogen kijken we weer naar kansen in die markt die onze positie in de kernsectoren versterken. Sinds dat besluit in april hebben geen nieuwe Fonds-investeringen plaats gevonden omdat de eerste prioriteit ligt bij de directe investeringen maar ook omdat we per sector een pro-actieve analyse aan het maken zijn om te bepalen wie onze beste investeringspartners zijn (co-of follow-up investors).

In het eerste halfjaar is er € 7,1 miljoen uitgezet en ligt er voor € 9,7 miljoen aan nieuw commitment (nog niet gestort) op de plank. Gezamenlijk is er hiermee € 16,8 miljoen van de totaal begrote € 16,2 miljoen gerealiseerd. Met deze uitzettingen zijn er twaalf nieuwe bedrijven (waarvan één nieuwe fonds-in-fonds investering en drie CHL leningen) aan de NOM portefeuille toegevoegd, waarmee deze ultimo juni 2023 uit 98 bedrijven bestaat.

Benaderde Marktwaarde (BMW)

De BMW is in het eerste halfjaar met € 8,9 miljoen gestegen ten opzichte van eind 2022. Deze stijging wordt met name veroorzaakt door de groei van de portefeuille. Er zitten elf bedrijven in de NOM portefeuille met een stille reserve.

Investeringscommissie

In het eerste halfjaar is de investeringscommissie zeven keer bijeen gekomen (waarvan één schriftelijk), waarin er dertien investeringsvoorstellen en twee exit-voorstellen (> € 200k) ter advisering zijn voorgelegd. In het tweede kwartaal zijn 2 grote voorstellen aan de RvC voorgelegd omdat ze groter zijn dan de investeringsgrens van 2,5 mln euro

In de pijplijn zitten nog enkele grote investeringscases die ertoe zullen leiden dat we regelmatig de instemming van de RvC nodig zullen hebben.

Een gezamenlijke bijeenkomst van alle leden van de Investeringscommissies van de NOM en de regionale fondsen is door een te lage aantal aanmeldingen eind juni niet door gegaan. Na de zomer zal er een nieuw moment gezocht worden.

Mogelijke overname bedrijven van het Groninger Groeifonds

Er is gekeken naar de mogelijkheid om een aantal bedrijven van het Groninger Groeifonds (GGF) over te nemen. Bij een dergelijke overname kunnen zowel de NOM als het GGF haar strategische positie versterken. Na een zorgvuldige studie van een aantal posten is gebleken dat er in aanvang nu alleen 1 van die bedrijven nu passend zou zijn. Deze zal waarschijnlijk in het derde kwartaal geformaliseerd worden. Naar verwachting zullen er nog enkele volgen indien er (her-)financieringsrondes plaats vinden bij de betreffende bedrijven.

Vrije ruimte

De beschikbare vrije ruimte ultimo juni 2023 bedraagt € 15,5 miljoen. De NOM heeft in het eerste halfjaar geen nieuwe investeringen uit de vrije ruimte gedaan.

Met een bedrag van € 27,9 miljoen aan lopende committeringen is de pijplijn goed gevuld. Hiervan is € 18,2 miljoen uit voorgaande jaren en € 9,7 miljoen uit 2023. We verwachten een groot deel in 2023 definitief uit te zetten.

Funnel per 30 juni 2023

In lijn met onze strategie streven we ernaar om middels onze investeringen bij te dragen aan de transitie naar een duurzamere, slimmere en gezondere economie in onze regio.

Faillissementen

In het eerste halfjaar van 2023 hebben er drie faillissementen/liquidaties plaatsgevonden.

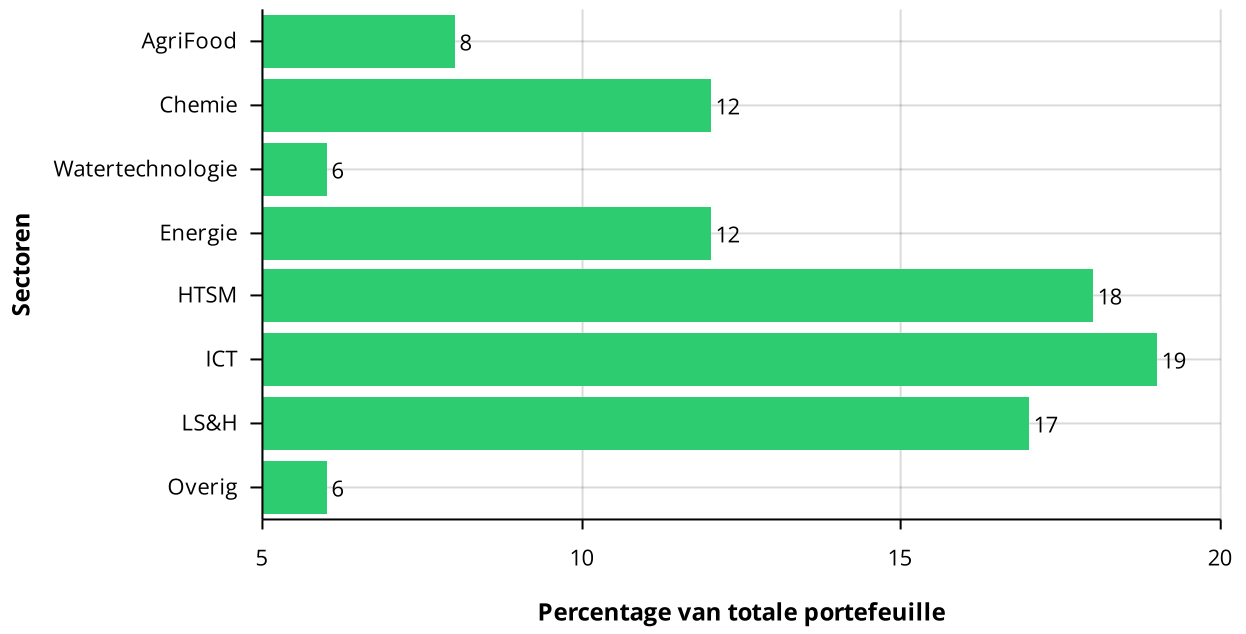
Aflossingen

In het eerste halfjaar van 2023 heeft één onderneming haar lening afgelost.

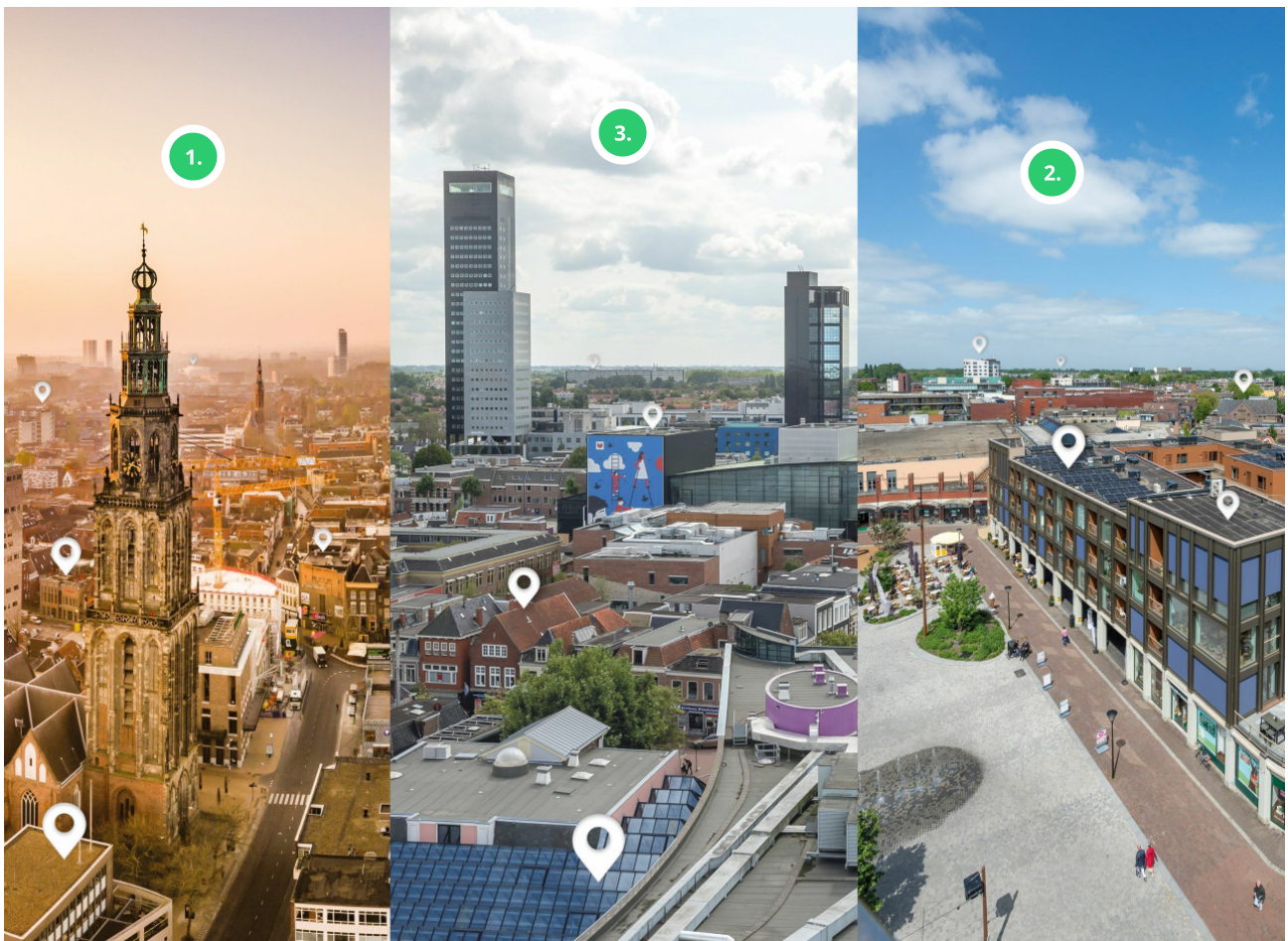
Verdeling naar sectoren

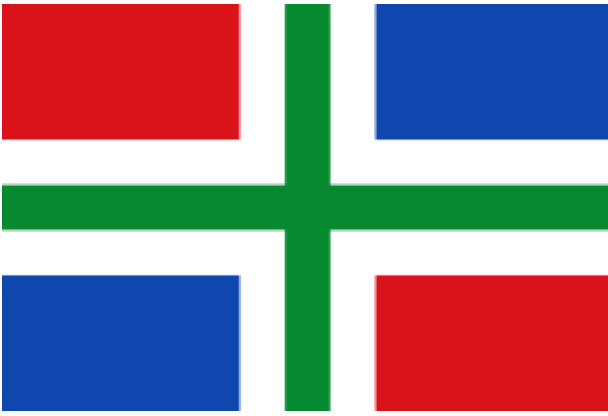
De percentuele verdeling van de huidige investeringsportefeuille naar onze focussectoren is als volgt:

In de update op ons meerjarenplan zullen we nader ingaan op de gewenste investeringsportefeuille passend bij onze strategie.

Investerings per Provincie

1. Groningen

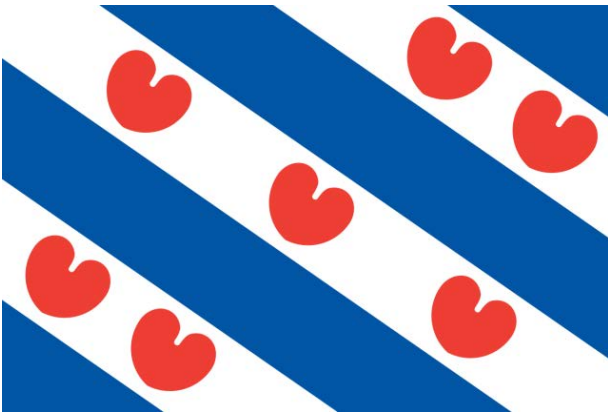
Aantal investeringen 2023: 16

Waarde (€) investeringen 2023: € 3,3 miljoen

Aantal Groningse ondernemingen in portefeuille: 50

Totaal waarde (€) investeringen in portefeuille: € 32,6 miljoen

[Volledige NOM Portfolio](#) >

3. Friesland

Aantal investeringen 2023: 6

Waarde (€) investeringen 2023: € 2,4 miljoen

Aantal Friese ondernemingen in portefeuille: 27

Totaal waarde (€) investeringen in portfolio: € 11,8 miljoen

[Volledige NOM Portfolio](#) >

2. Drenthe

Aantal investeringen 2023: 5

Waarde (€) investeringen 2023: € 1,0 miljoen

Aantal Drentse ondernemingen in portefeuille: 18

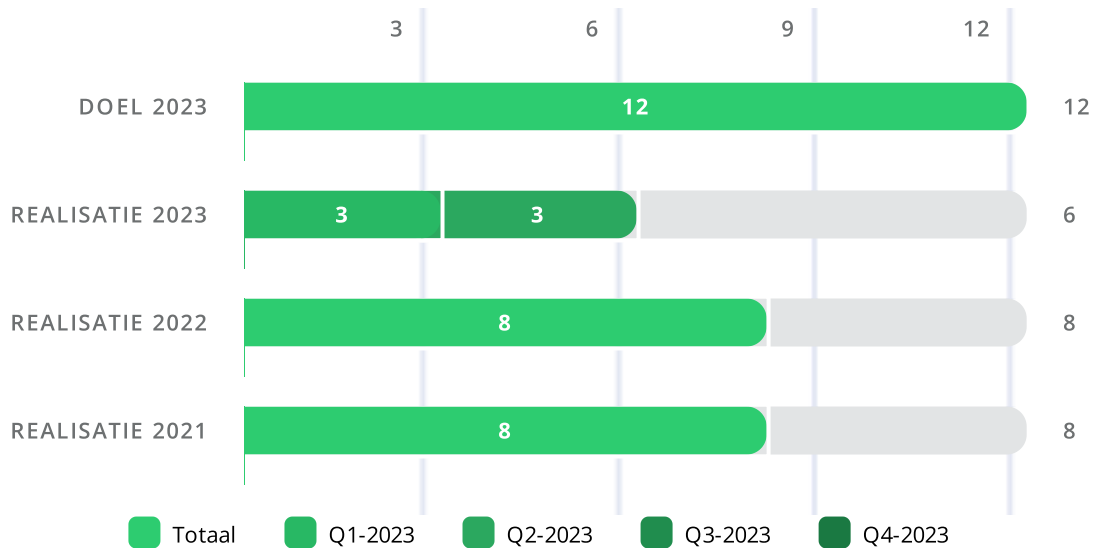
Totaal waarde (€) investeringen in portefeuille: € 9,7 miljoen

[Volledige NOM Portfolio](#) >

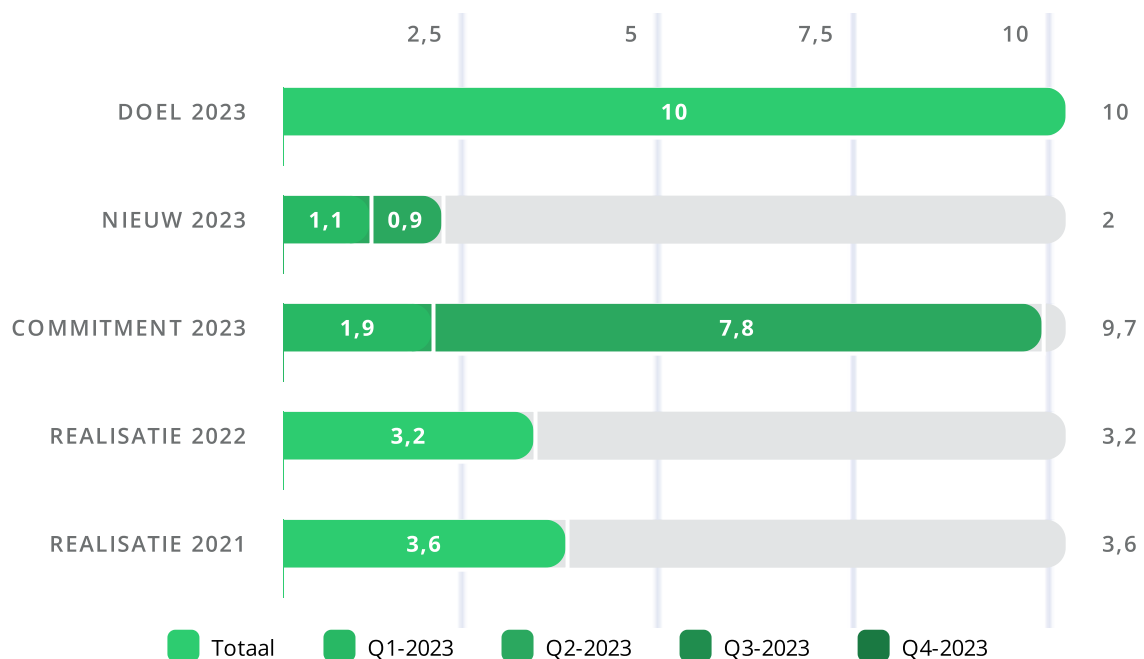
KPI's Investeren

Onderstaande tabellen biedt u de mogelijkheid om een verdiepingsslag te maken op onze KPI's. De tabellen bieden u de mogelijkheid om kwartalen met elkaar te vergelijken en de resultaten uit voorgaande jaren te evalueren.

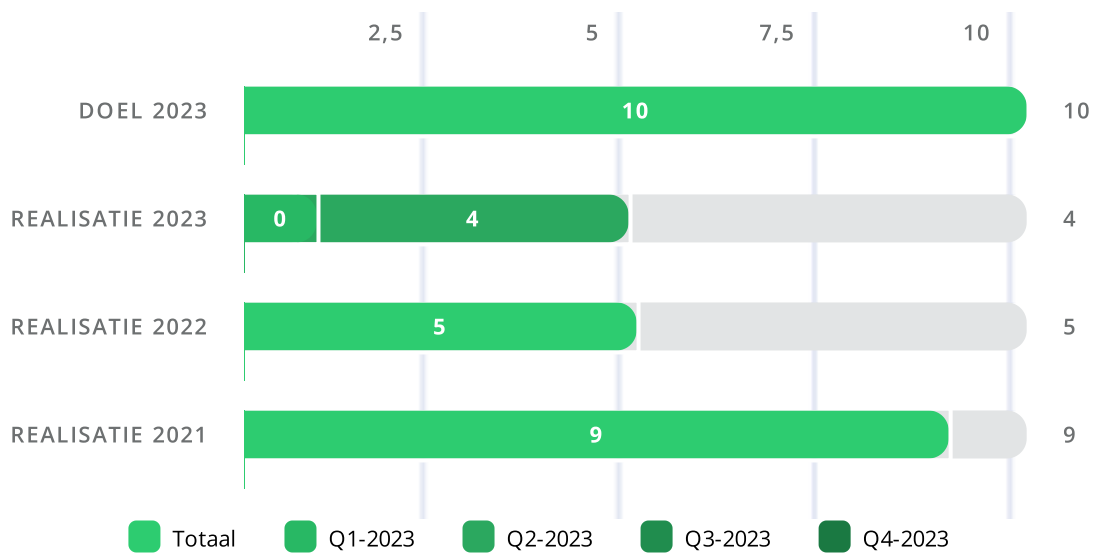
Investeringsen nieuw verstrekt (aantal)

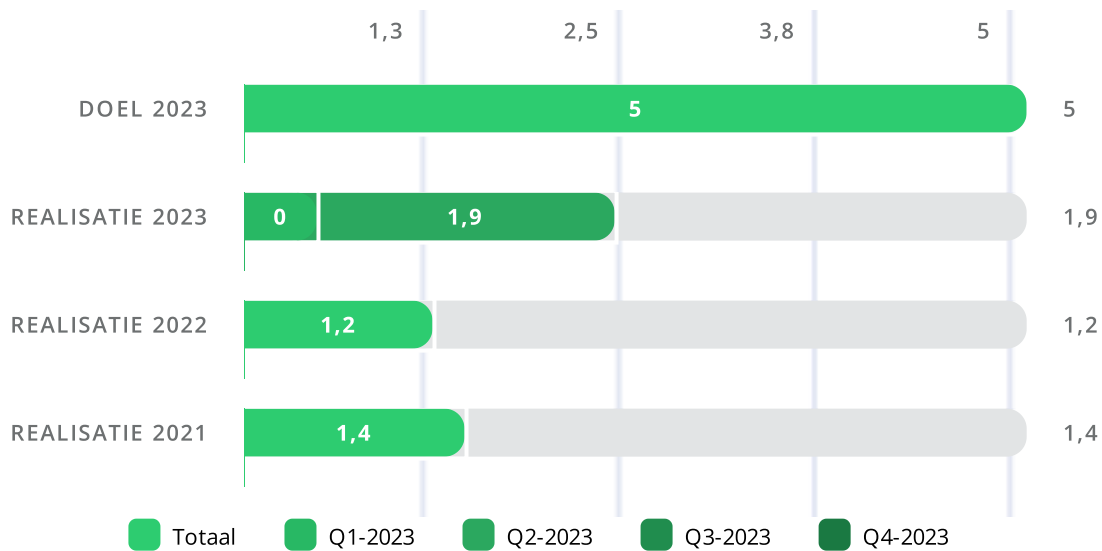
Investeringsen nieuw verstrekt en gecommiteerd (in € mln)

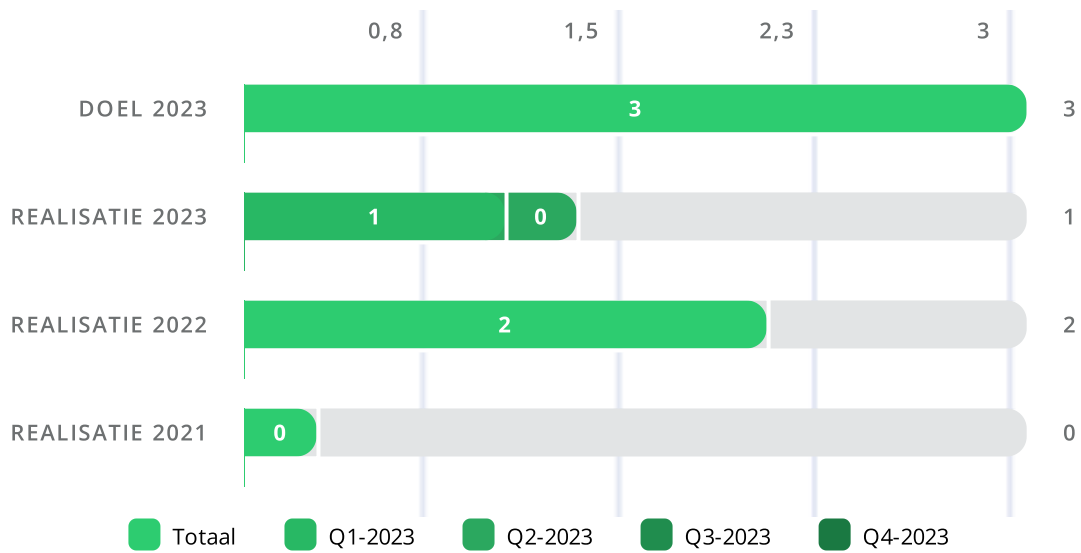
Vervolginvesteringen (aantal)

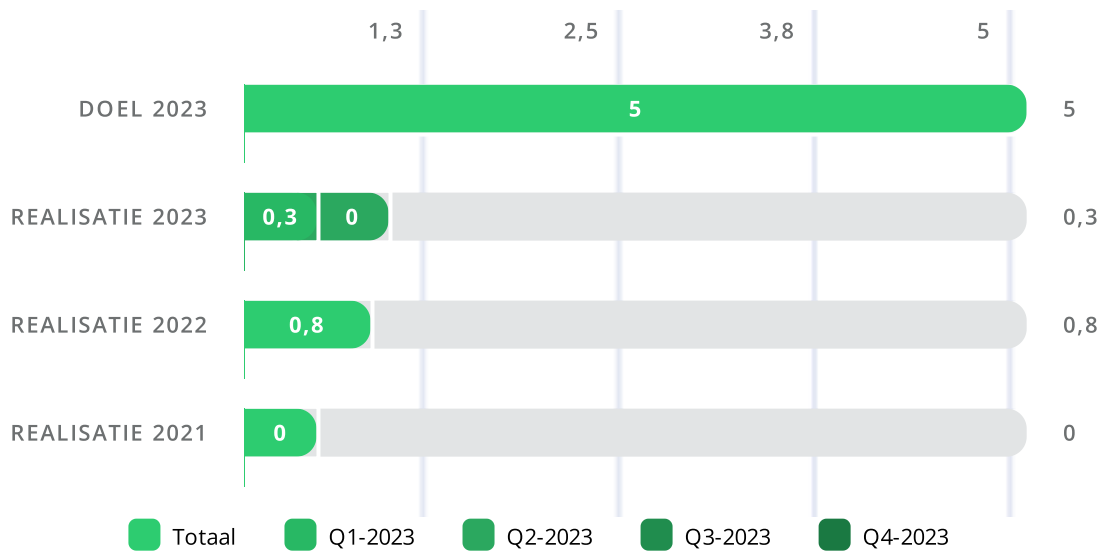
Vervolginvesteringen (in € mln)

Nieuwe fondsinvesteringen (aantal)

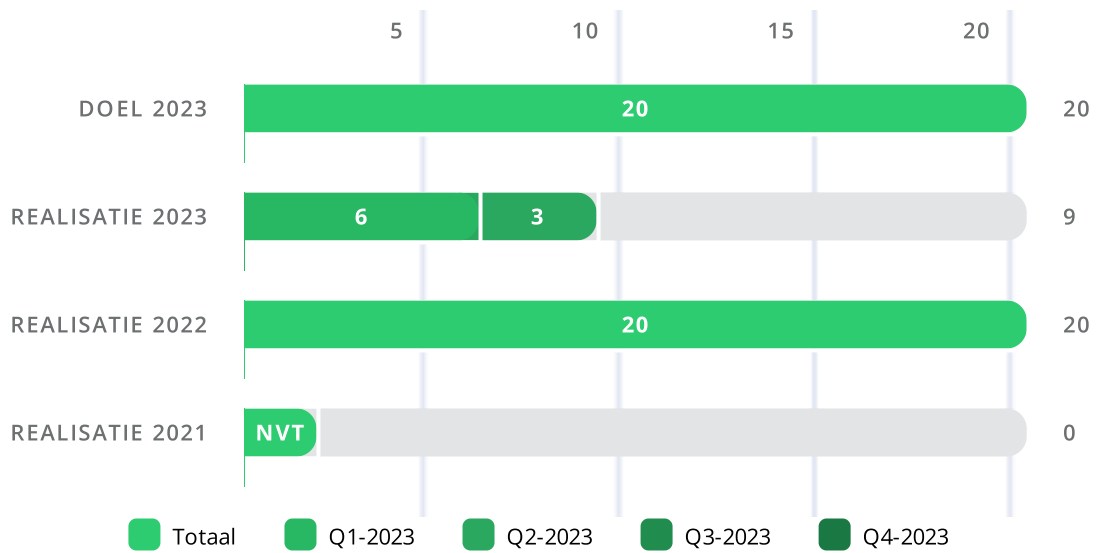

Investerings Fondsinvesteringen (in € mln)

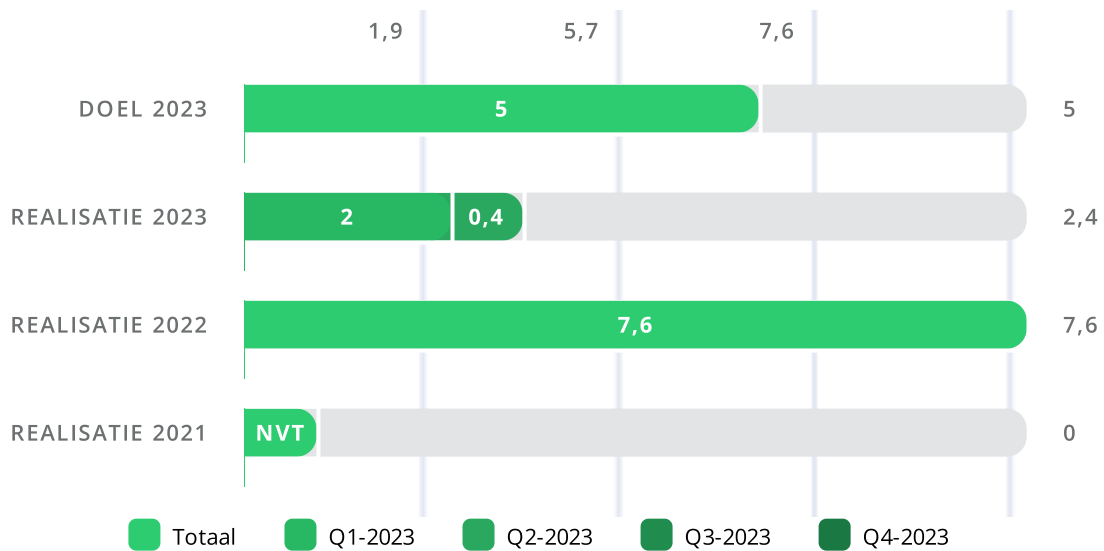

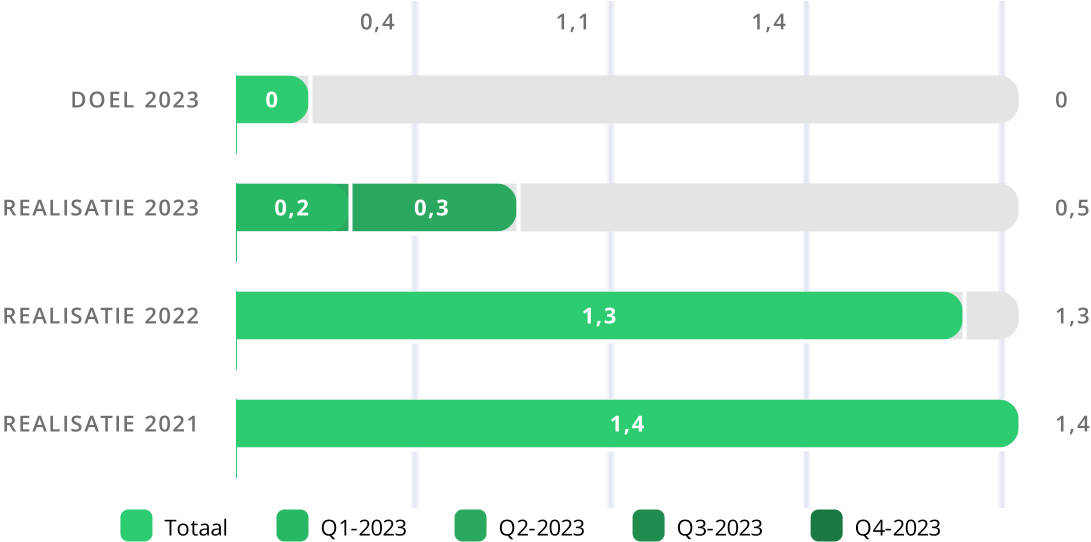
Investerings Corona Herstel Middelen (aantal)

Investerings Corona Herstel Middelen (in € mln)

Investerings commitment uit voorgaande jaren (in € mln)

04 Regionale Fondsen

Regionale fondsen

Er is veel in beweging. Zowel binnen de portefeuilles van alle fondsen als binnen fondsen zelf. Binnen de governance structuren zijn al veel wijzigingen geweest in het eerste halfjaar. Maar ook voor het tweede halfjaar staan nog een flink aantal posities in te vullen: FOM 1x IC (zsm) en 2x RvC (3-12), MKBFD 1x IC (31-12), GGF 1x IC (31-12) en IFG 1x IC (31-12).

De pijplijn is zeer goed gevuld. Er zijn binnen de portefeuille ook veel ontwikkelingen zoals her-/groeifinanciering, managementissues, continuïteitsproblemen etc.. Dit zorgt al enige tijd voor structurele overbelasting van het team. Vanuit de aandeelhouder is voorlopig geen budgettaire ruimte voor extra capaciteit. De mogelijkheden binnen de bestaande afspraken worden gezocht.

Er is binnen de IC van de FOM een vacature ter opvolging van Tjeerd Kramer (uitgetreden per 30/4). Gesprek met 1 kandidaat is geweest.

Meerjarenkompas (tm 2030) zal voor de zomervakantie in definitieve vorm bij RvC FOM liggen.

In het tweede kwartaal zijn Henriette Herbschleb (per 1/5) en Bjorn Cramer (per 1/7) benoemd als lid van de IC. Zij volgen hiermee respectievelijk Sander Prinsen en Migchiel van der Zee op.

De investment manager MKBFD die sinds de start van het fonds in 2014 actief was, gaat per 1 september zijn carrière elders vervolgen. De aandeelhouder heeft, in afwachting van de uitkomsten van een onderzoek naar de marktbehoefes in Drenthe, een vacature voor opvolging "on hold" gezet. De eerste resultaten van het onderzoeksrapport worden in september verwacht. Ook hier zal de personele belasting goed gemonitord worden.

Leads blijven binnendruppelen; de kwaliteit is echter niet hoog. Dit zorgt voor lange doorlooptijden. Binnen de portefeuille zijn veel ontwikkelingen.; dit biedt ook kansen voor conversies.

Het investeringsvoorstel om een deel van de GGF portefeuille als pakket te verkopen aan de NOM is door de IC van negatief advies voorzien met uitzondering van één commitment.

De mogelijke uitbreiding van de 5 gemeenten naar een provincie-brede bediening is nog steeds in behandeling bij de aandeelhouders. Op dit moment komt ongeveer 2/3 van de leads van "buiten het EBG gebied". De zichtbaarheid van het team in de regio is goed en ook de (online) marketingcampagne begint langzaam aan de vruchten af te werpen.

Vanaf 11 september zal het team worden uitgebreid met 1 persoon.

Vorbereidingen in samenwerking met Cottonwood voor het Startupfestival van 14-9 a.s. zijn in volle gang.

De investering in Hardt Hyperloop is in afwikkeling. De formele closing is 5-7. Met deze investering komt een unieke testbaan voor de hyperloop naar Veendam.

Dankzij de bijdrage van IFG komt Future Tech Ventures steeds dichterbij (verwachting Q4).

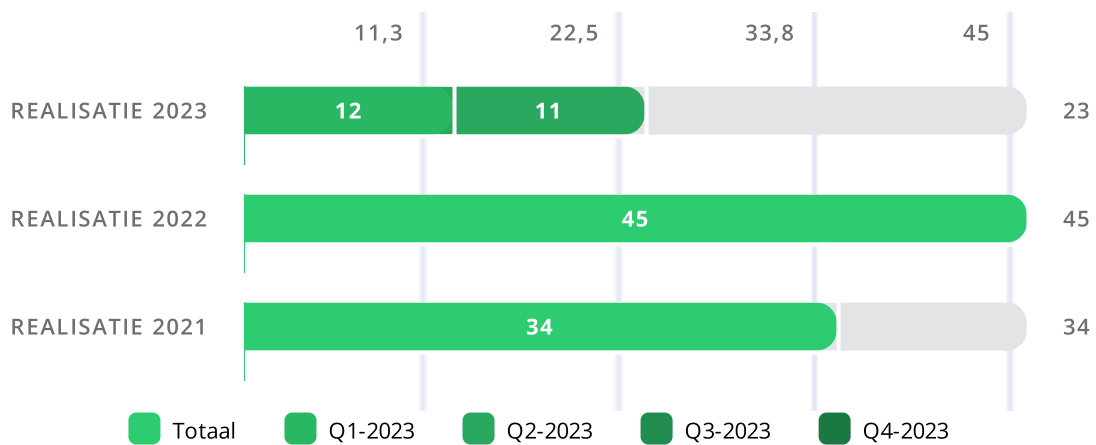
De pijplijn is goed, ook de opwerking vanuit pijler 1 ligt goed op koers. Fonds ligt in lijn met de verwachtingen uit het oorspronkelijke fondsplan.

KPI's Regionale Fondsen

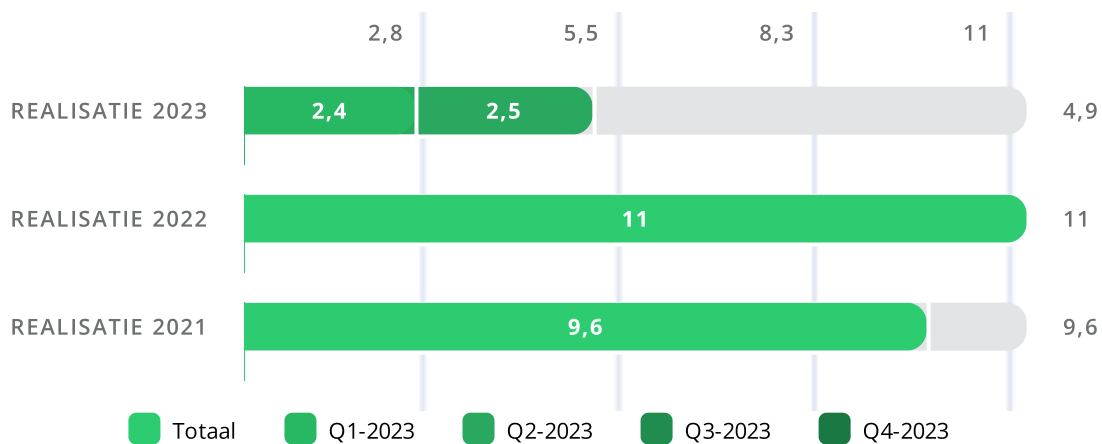
Onderstaande tabellen biedt u de mogelijkheid om een nadere verdiepingsslag te maken op onze KPI's. De tabellen bieden u de mogelijkheid om kwartalen met elkaar te vergelijken en, per KPI, de resultaten uit voorgaande jaren te evalueren.

Aantal Investerings Regionale Fondsen

Aantal nieuwe investeringen

Waarde (€) Investerings Regionale Fondsen

05 KPI dashboard

KPI dashboard

In onderstaand KPI dashboard worden de doelstellingen en realisaties (t/m Q2) weergegeven.

De KPI's zijn op een aantal plaatsen gewijzigd ten opzichte van 2022, te weten:

Investeren

- **Investeringen nieuw verstrekt (aantal):** vanaf 2023 betreft dit het aantal verstrekte financieringen.
- **Investeringen nieuw commitment (€):** vanaf 2023 betreft dit het bedrag aan verstrekte financieringen inclusief het bedrag aan nieuw gecommiteerde financieringen, die nog niet uitgeboekt zijn.

Aanvullend: een committering is een financiering die reeds positief is geadviseerd door de IC en akkoord is gegeven door MT en/of RvC, maar nog niet (volledig) gestort is op de bankrekening van de ondernemer.

Internationaliseren

- **Aantal succesvolle acquisitietrajecten Startups:** toegevoegd als nieuwe KPI en betreft het aantal buitenlandse startups die via Startup Visa in een NOM traject zijn gekomen en een succesvolle landing hebben gerealiseerd.

Innoveren - Business Development

Voor 2023 zijn de KPI's voor Business Development gelijk getrokken met de andere ROM's. Door te focussen op individuele BD cases is het ons doel om rond innovatieve producten, diensten, processen en/of bedrijfsmodellen nieuwe zakelijke kansen te realiseren voor ondernemers. Dit wordt gemeten in aantal BD cases en het bedrag in euro's die hiermee gemoeid zijn.

Investeren

Legenda ■ Gerealiseerd ■ Doelstelling

Investerings nieuw verstrekt (aantal)

DOEL

12

GEREALISEERD

6

Investerings nieuw verstrekt/commitment (in €)

DOEL

10.000.000

GEREALISEERD

11.710.000

Nieuwe fonds-investeringen (aantal)

DOEL

3

GEREALISEERD

1

Nieuwe fondsinvesteringen (in €)

DOEL

5.000.000

GEREALISEERD

300.000

Vervolginvesteringen (aantal)

DOEL

10

GEREALISEERD

4

Vervolginvesteringen (in €)

DOEL

5.000.000

GEREALISEERD

1.863.000

Investerings uit Corona Herstel Middelen (aantal)

DOEL

20

GEREALISEERD

9

Investerings uit Corona Herstel Middelen (in €)

DOEL

5.000.000

GEREALISEERD

2.411.000

Investerings (€) commitment uit voorgaande jaren

DOEL

0

GEREALISEERD

498.000

Internationaliseren

Legenda ■ Gerealiseerd ■ Doelstelling

Aantal nieuwe
arbeidsplaatsen door
(buitenlandse)...

DOEL

250

GEREALISEERD

20

Totale investering (in €
mln)

DOEL

150

GEREALISEERD

1,5

Aantal succesvolle
acquisitietrajecten
Startups

DOEL

5

GEREALISEERD

3

Innoveren

Innoveren is onderverdeeld in Ecosysteemontwikkeling en Business Development.

Ecosysteemontwikkeling

Legenda ■ Gerealiseerd ■ Doelstelling

Aantal nieuwe innovatieprogramma's

DOEL

3

GEREALISEERD

1

Waarde innovatieprogramma's (in €)

DOEL

15.000.000

GEREALISEERD

300.000

Business Development

Legenda ■ Gerealiseerd ■ Doelstelling

Business Development cases (aantal)

DOEL

15

GEREALISEERD

4

Business Development cases (€)

DOEL

7.500.000

GEREALISEERD

1.970.000

06 MarCom

Thought leadership

Top 5 meest gelezen media

- [Kennisblog](#)- Groeien met je bedrijf: 10 uitdagingen waar je zeker mee te maken krijgt (346)
- [Actueel](#)- HR-Tech start-up Young Heroes haalt €400.000 aan financiering op (306)
- [Kennisblog](#)- Zo zorg je voor een goede bedrijfscultuur (267)
- [Kennisblog](#)- Tips, tools en modellen voor een succesvol innovatieproces (247)
- [Actueel](#)- Jaarresultaten 2022 NOM – In versnelling (211)

Klantenreviews

Er zijn vijf nieuwe klantenreviews gepubliceerd: <https://www.nom.nl/over-ons/klantenreviews/>

Engelstalige website

We krijgen steeds meer Engelstalige relaties én ook internationals weten ons te vinden. Die willen we ook graag bedienen en meenemen in het verhaal van de NOM. En dat niet alleen, ook in de verhalen van collega-ondernemers. Hun lessons-learned, failures en successen. Daarom stond een Engelstalige NOM website al langer op ons wensenlijstje en we zijn blij om te melden dat dit nu gelukt is via AI van het bedrijf Clonable. De volledige NOM website is door AI vertaald en alle wijzigingen en nieuwe content op de NOM website worden automatisch en direct op de Engelstalige website doorgevoerd. De AI-vertaling naar het Engels is van hoge kwaliteit, maar het blijft natuurlijk een machinevertaling waardoor we de tekst wel checken. De Engelstalige website is te vinden op <https://www.nvnom.com/>

Accessibility

We hebben een WCAG-audit (toegankelijkheidsonderzoek) laten uitvoeren door Accessibility op niveau AA. Dit onderzoek laat zien in hoeverre de website op dit moment voldoet aan de internationaal geaccepteerde toegankelijkheidsrichtlijnen (WCAG 2.1). De uitkomsten van het rapport lieten zien dat hoewel ze konden zien dat we al aandacht aan de toegankelijkheid hebben geschonken, er wel een aantal verbeterpunten zijn. Deze verbeterpunten worden opgepakt door ons web-bureau.

Medewerker ervaringen

In het kader van employer branding hebben we vijf nieuwe medewerker ervaringen gepubliceerd: <https://www.nom.nl/over-ons/werken-bij-de-nom/>

eNOMMER & NOMMER magazine

Aantal eNOMMER (NOM nieuwsbrief) abonnees: 1.657

Abonnees NOMMER (magazine): 1.013 (digitaal) en 2.555 (papier)

Evenementen

Omdenken met Gras

De Nederlandse, maar ook mondiale agrarische sector staat voor een groot aantal uitdagingen. Productie moet nog efficiënter, onder andere met minder landgebruik, een lagere CO2 footprint, gereduceerde (stikstof) emissies en verhoogde biodiversiteit. Daarnaast moet er gezorgd worden voor een goed verdienmodel voor de boeren. De benodigde transitie vraagt dat we bestaande processen evalueren en bestaande resources efficiënter inzetten. Eèn van de grootste resources die we in Nederland hebben is gras. Gras is een enorm potentieel gewas, waarop de sector en ook de politiek een behoorlijke tunnelvisie heeft. Gras is voor herkauwers en met name koeien en daar is de kous mee af. Door gras efficiënter in te zetten kunnen verschillende duurzaamheidsuitdagingen worden geadresseerd, terwijl de boer meer verdient met zijn/haar gras.

Samen met Grassa! organiseerde Joep de Vries op 20 april jl. een workshop over de voordelen van het ontsluiten van gras voor een kleine 60 deelnemers op de Dairy Campus in Leeuwarden.

NOM Midzomerfeest: Expeditie NOM

1243 uitnodigingen, 450 aanwezigen, 278 deelnemers aan de Treasure Hunt, een heuse Expeditie NOM app, 25 graden dus lekker zonnig, 5 vrachtwagens vol decor en meubels, 289 algenijsjes en meer dan 400 alcoholvrije biertjes. Tel daar blij ondernemers en andere NOM relaties bij op en je hebt het NOM Midzomerfeest. Dit jaar georganiseerd op het terrein van Podium Nienoord in Leek.

Smart Industry Hub

19/4 Smart Factory Tour #3 Hannover Messe Voor de 7e keer met de bus naar de Hannover Messe. Noord-Nederland presenteert zich daar, met speciale aandacht voor autonome systemen als het nieuwe speerpunt van de noordelijke hightech sector in samenwerking met NOM. Een bus vol ondernemers en een bus vol studenten bezochten de stand en deden mee aan een rondleiding.

Voor de beurs werd [deze](#) video gemaakt over de European Digital Innovation Hub.

20/4 Masterclass Performance Control en Prestatiebewaking Meten is weten. Het is belangrijk om operationele prestaties op alle niveaus goed te monitoren. Maar hoeveel bedrijven werken er via een tijdrovende manier met Excel bestanden die dagelijks, wekelijks of maandelijks vertaald worden naar grafieken en MT informatie? En over welke KPI's heb je het dan?

16/5 Masterclass Energie Bij New Nexus in Haren. Eén van de grote onderwerpen van de laatste tijd voor de industrie. Niet alleen in verband met de energietransitie die er aan zit te komen maar nu sinds 2 jaar ook vanwege het feit dat het een grote kostenpost is, eentje met veel onzekerheid over toekomstige prijsniveaus.

Juni events

Event update

Aan de slag met Smart Industry

1

juni

Masterclass Smart People/ Smart Industry

Deze Masterclass is bedoeld voor bedrijven in de industrie die kennis willen opdoen, ervaringen willen delen en aan de slag willen op het gebied van medewerkers en industrie 4.0. Na deze Masterclass heb je inzicht en handreikingen gekregen over hoe je stappen maakt op gebied van Smart Working. Je hebt bijvoorbeeld antwoord op de vraag: "Hoe krijg je je medewerkers in de stand dat ze open staan voor nieuwe ontwikkelingen?".

5

juni

Masterclass Planning Optimalisatie

Herken je dit: We halen de planning niet en de klanten klagen. We zijn voor een order steeds opnieuw aan het plannen en vervolgens overschrijden we het budget. Daarbij kan onze leveringsbetrouwbaarheid beter en alleen de planner kan eigenlijk goed plannen.

13

juni

Introductieworkshop Maak van je Fabriek een Smart Factory

SIH Noord organiseert dit jaar een aantal extra introductie Workshops. Dit zijn de laatste Workshops die we vanuit de Smart Industry Hub aanbieden, dus grijp je kans. De Workshops wordt opgezet op basis concrete productie-uitgadingen van de deelnemende bedrijven. We bespreken wat een Smart Factory is en aan de hand van een scan beoordelen waar je als bedrijf staat en welke stappen je kunt doorlopen. Tussendoor geven we aansprekende voorbeelden en tips.

19

juni

Smart Factory Tour # 5 - Zomereditie

Op maandag 19 juni vindt de speciale zomereditie van onze "Smart Factory Tour" plaats. Eerst praten we over "De Fabriek van de Toekomst" en daarna sluiten we gezamenlijk aan het beroemde Midzomerfeest van de NOM. Met BBQ!

21

juni

Masterclass RPA (Robotic Process Automation)

Ben jij benieuwd hoe RPA precies in elkaar zit en wat het voor jouw organisatie kan betekenen? Volg dan de Masterclass RPA, in samenwerking met [Nimble Institute](#). Deze Masterclass wordt gegeven door RPA-experts en geeft een uitgebreide uitleg over RPA. Het wordt duidelijk hoe RPA toegepast kan worden in jouw organisatie. Inclusief lunch en borrel.

28

juni

Masterclass Diversiteit

Optimaal gebruik maken van arbeidspotentieel
Overall is schaarste aan goed personeel. Dit is zeker het geval in de industrie en de techniek. Maar maken deze sectoren wel optimaal gebruik van het arbeidspotentieel wat er nog wel beschikbaar is? Wordt er niet te vaak gezocht naar een zelfde soort medewerker als die er als is? Vindt nieuwe mogelijkheden met deze Masterclass Diversiteit, gericht op bedrijven in de maak- en procesindustrie.

26

september

Introductieworkshop Maak van je Fabriek een Smart Factory

Naast 13 juni is ook op 26 september nog een mogelijkheid om deze introductieworkshop bij te wonen. Als laatste datum is **11 november** de laatste optie.

Chemport Europe

- Gecombineerd event: Chemport Jaardiner, samen met EemsdeltaVisieCongres over de grondstoffen transitie en Plantmanager of the Year verkiezing.
- Opening Recell pilot installatie bij RWZI Leek: hier worden suikers gemaakt uit cellulose dat teruggewonnen wordt uit reststromen. Deze suikers worden ingezet als groene grondstof voor de chemische industrie
- Start nieuwe communicatieadviseur

TopDutch zet Noord-Nederland op de kaart

Met een gezamenlijke branding campagne wil TopDutch het onderscheidende vermogen en de kracht van het Noorden onder de aandacht brengen. Doel: internationale partners aantrekken te investeren, samen te werken of zich te vestigen om waarde toe te voegen aan de sociaal economische ontwikkeling van de regio.

Noord-Nederland leidt belangrijke systeemtransities in industrieën, zoals groene energie en groene chemie, digitale innovatie en water-tech, gezond ouder worden en de toekomst van voedsel. Maar het kan altijd beter en het moet sneller. Daarvoor zijn nog meer getalenteerde mensen nodig, maar ook internationale investeerders en bedrijven. Daarbij gaat het niet om aantallen en grootte, maar om waarde. Ze moeten een aanvulling zijn. Of juist een missende schakel.

TopDutch is in Q2 van start gegaan met het ondersteunen van de EDIH stand op de Hannover Messe. Een jaarlijks terugkerend evenement waar de NOM zich nadrukkelijk positioneert als leider in de digitale transitie. Mede door het organiseren van een busreis voor regionale ondernemers als wel regionale studenten is dit event wederom een groot succes geworden.

LEREN VAN ELKAAR EN INSPIRATIE OP DOEN BIJ DE HANNOVER MESSE?

Op woensdag 19 april gaan we vanuit Noord-Nederland met de bus naar de Hannover Messe. Ga je mee?

In samenwerking met team Internationalisen zijn de propositie handboeken voor sectoren geüpdatet en ter beschikking gesteld. De TopDutch website is vernieuwd in overeenstemming met de sector proposities en heeft een moderne uitstraling en functionaliteit gekregen waardoor de 'call-to-action' moet leiden tot betere registratie en meetbare interactie. De algemene TopDutch promotie video geeft een mooie beeld van hoe het Noorden zich onderscheidt en wat het te bieden heeft.

De officiële launch van de algemene TopDutch campagne en de regionale ambassadeurs campagne vond plaats op 14 juni op de symbolische locatie van het drie- provinciën punt in Allardsoog. Onder het heffen van de champagne en toespraken van de gedeputeerden van economische zaken van de provincies Drenthe en Groningen werd de landingspage en de interactieve map van de regionale ambassadeurscampagne gestart. Deze campagne zet de Noord-Nederlandse bedrijven op de kaart. Dit platform voor de innovatie bedrijven die nu al reeds actief zijn in de transitie maakt mooi inzichtelijk hoe Noord-Nederland al leidend is in deze transitie. Tevens zet het de ecosystemen op de kaart, waarmee de basis gelegd wordt voor de uitnodiging naar nieuwe internationale innovatieve bedrijven om zich aan te sluiten bij de TopDutch regio.

[Link naar de Put your company on the map website](#)

Voor alle bedrijven op de TopDutch interactieve kaart is een toolkit beschikbaar waarmee deze bedrijven als ambassadeur het merk TopDutch kunnen uitdragen. Zo maken we het merk groter, vergroten we het saamhorigheidsgevoel en groeit de trots om TopDutch te zijn.

Jij bent TopDutch

Ik ben TopDutch

Wij zijn TopDutch

[Algemene intro video TopDutch](#)

07 Finance & Operations

Data- en Cybersecurity

De cyberwaakhond heeft via het FD gewaarschuwd voor een explosie aan phishingmails door slimmere AI. Onder andere de ontwikkeling van programma's als Chat GPT verlagen de drempel voor iedereen die kwaadaardige software willen maken. Naast de aanwezige uitgebreide data- en cybersecurity beveiliging, zorgen we ook voor een actieve verspreiding van dit soort waarschuwingen onder het personeel.

Impact reporting

Het project rondom impact reporting heeft helaas vertraging opgelopen tijdens de implementatie. We hebben ervoor moeten kiezen om ons hierbij door een andere partij te laten ondersteunen. De keuze is hierbij gevallen op 414 (<https://www.fouronefour.io/>), een participatie van onze ROM collega's in Utrecht. Met de tool van 414 kunnen we onze SDG en ESG vragenlijst uitzetten bij onze investeringsportfolio en de uitkomsten terug laten komen in ons CRM systeem. Het inrichten van deze tool zal gaan plaatsvinden in het derde en vierde kwartaal.

Impact reporting is bij onze aandeelhouders extra onder de aandacht gekomen n.a.v. het rapport van de Noordelijke Rekenkamer en zijn hier dan ook over in gesprek met de afgevaardigde ambtenaren.

Ontwikkeling team

Het derde kwartaal is een druk kwartaal geweest voor wat betreft in- en uitdiensttredingen. Om verschillende redenen zijn er drie Secretaresses vertrokken en is er één intern doorgestroomd. We zijn hierdoor genoodzaakt geweest om een bijna volledig nieuw team aan Secretaresses te werven. Deze wervingsprocedure is succesvol verlopen (en loopt nog), waardoor wij het team weer snel op orde hebben kunnen brengen.

Voor het EDIH project hebben we een Projectmanager geworven, die zich in een groeimodel naar een volwaardig Projectmanager gaat ontwikkelen.

HRM

AANTAL FTE

61,67 FTE

Q1 2023: 65,57

ZIEKTEVERZUIM- PERCENTAGE

1,5 %

Q1 2023: 1,81%

MELDINGS- FREQUENTIE

0,52

Q1 2023: 1,46

Het ziekteverzuimpercentage is 1,5%, waarvan 0,23% kort verzuim en 1,11% langdurig verzuim. Dit is een daling ten opzichte van Q1 2023 (1,81%). De meldingsfrequentie* is 0,52. De gemiddelde meldingsfrequentie in Nederland schommelt rond de 1.

*Meldingsfrequentie: geeft aan hoe vaak werknemers zich gemiddeld ziekmelden. De meldingsfrequentie wordt het meest beïnvloed door kortdurend verzuim. Het aantal ziekmeldingen in een verslagperiode wordt gedeeld door het aantal werknemers in die periode.

INSTROOM PERSONEEL

4

DOORSTROOM PERSONEEL

2

UITSTROOM PERSONEEL

8

Er zijn vier nieuwe medewerkers gestart.

- Business Analyst Internationaliseren per 1 mei 2023
- Investment Manager NOM per 1 juni 2023
- Ecosysteemontwikkelaar Energie per 1 juni 2023
- Communicatie Adviseur Chemport per 19 juni 2023

Per 1 april 2023 zijn we een samenwerking gestart met drie externe notulisten. Vanwege de personele wisselingen bij het secretariaat, borgen we op deze manier de continuïteit van de verslaglegging van de vergaderingen. We gaan deze samenwerking evalueren om te bepalen of/hoe we hieraan invulling geven in de toekomst.

Een aantal nieuwe medewerkers start in Q3, namelijk voor de volgende posities:

- Medior projectmanager Innovatieprojecten (EDIH) per 1 juli 2023
- Projectmedewerker FSN (financieel juridisch medewerker) per 1 juli 2023
- Secretaresse per 1 juli 2023
- Investmentmanager NOM per 1 juli 2023 ter vervanging van zwangerschapsverlof
- Secretaresse per 17 juli 2023
- Werkstudent Junior Online Content Marketeer TopDutch per 17 juli 2023

- Investment Manager IFG per 11 september 2023

De zwangerschapsverlof vervanging van een secretaresse wordt ingevuld door een externe partij (Public Support).

Per 1 mei 2023 is de Programmamanager Chemport officieel gestart. Deze medewerker is intern doorgegroeid naar deze positie. Daarnaast is per 1 mei 2023 een medewerker gedeeltelijk doorgestroomd naar de positie van Business Analyst Internationaliseren. Per 1 juli 2023 is een medewerker fulltime doorgestroomd naar de positie van HR assistent.

Acht medewerkers hebben afscheid genomen:

- Secretaresses (3)
- Teamleider Business Development
- Investment Manager NOM
- Ecosysteemontwikkelaar Chemport
- Specialist Leningen
- Communicatie adviseur Smart Industry Hub

Vacatures

De volgende vacatures zijn ontstaan:

- Secretaresse (1 FTE)
- Secretaresse (0,7 - 0,8 FTE)
- Secretaresse ter vervanging van zwangerschapsverlof (0,8 FTE)
- Investment Analyst (1 FTE)
- Investment Manager NOM ter vervanging van zwangerschapsverlof (0,4 FTE)
- Werkstudent Junior Online Content Marketeer TopDutch (0,3 FTE)
- Teamleider Innoveren (0,8 - 1 FTE)
- Investment Manager FOM (0,6 FTE) in combinatie met Leningen (0,4 FTE)
- Eventmanager (0,6 FTE)

Functiehuis

Als onderdeel van de professionalisering van de interne organisatie van de NOM zijn we bezig met het updaten en ontwikkelen van functieprofielen. Dit doen we om medewerkers beter inzicht te geven in de verschillen, overeenkomsten en niveaus tussen functiefamilies en niveaus en inzicht te geven in de verschillende functiefamilies. Dit geeft een handvat voor de organisatie en medewerkers voor verdere vormgeving van de loopbaan en de ontwikkeling bij de NOM.

Strategische Personeelsplanning

De eerste sessie in het kader van SPP heeft plaatsgevonden met het gehele management. De tweede sessie staat gepland op 17 juli aanstaande. De vraag die beantwoord wordt in deze sessies is waar volgens ons de "gap" ligt tussen het huidige en gewenste personeelsbestand, gezien de externe ontwikkelingen en de ambitie en strategie van de NOM en wat het belangrijkste is om te veranderen de komende jaren. SPP is dus een hulpmiddel voor leidinggevendenden om op een effectieve en gerichte manier te sturen op de optimale bezetting van onze organisatie, op de korte én lange termijn.

Mobiliteit

Met de Ondernemingsraad zijn we in gesprek over het herzien van de huidige mobiliteitsregeling. De Ondernemingsraad heeft conform artikel 23, lid 3 van de WOR, gebruik gemaakt van de bevoegdheid om een initiatiefvoorstel in te dienen. Dit initiatiefvoorstel wordt als basis gebruikt voor de verdere gesprekken.

Financiële resultaten

De NOM cijfers over het tweede kwartaal van 2023

Hieronder vindt u de conceptcijfers over het eerste halfjaar van 2023. Door de timing van de RvC vergadering heeft het F&O team hard moeten werken om de cijfers zoveel mogelijk definitief te maken. Dit is grotendeels gelukt, echter zijn nog niet alle Fista gesprekken afgerond en storno's verwerkt op het moment van schrijven. Later deze maand zullen we alsnog de definitieve cijfers met u delen.

Bij het opmaken van de cijfers over het tweede kwartaal hebben we reeds in kunnen schatten of er een prognosewijziging dient plaats te vinden. Hieronder gaan wij in op de financiële resultaten en eventuele wijzigingen in de prognose voor Investeren en Ontwikkelen.

Investeren

Over het eerste halfjaar van 2023 is er op Investeren een negatief resultaat gerealiseerd van ruim € 1,6 miljoen. Het geprognosticeerde resultaat voor geheel 2023 komt voorlopig uit op ruim € 1,0 miljoen negatief (begroot: -/- € 3,5 miljoen).

De prognoses van de rentebaten op deposito's en de dividenden zijn omhoog bijgesteld. De rentestanden op onze rekening courant én op de deposito's zijn fors hoger dan vooraf ingeschat. Wij voeren hier dan ook een actief treasury beleid op. Na een stevige prognosewijziging in het eerste kwartaal, hebben we deze post nogmaals met € 1,0 miljoen verhoogd tot € 2,5 miljoen (begroot: € 0,6 miljoen). Hiernaast hebben we de prognose van de dividenden conform de huidige realisatie t/m het tweede kwartaal verhoogd naar € 1,3 miljoen (begroot: € 0,7 miljoen).

In het eerste halfjaar heeft de IC positief geadviseerd op twee exitvoorstellen, die in het verloop van 2023 tot een definitieve realisatie kunnen leiden. Aan het eind van het derde kwartaal zullen we de inschatting maken of de prognose aangepast dient te worden.

De volledige investeringsportfolio is opnieuw gewaardeerd conform ons standaard proces. Voorlopig lijken de voorzieningen op onze portfolio hoger uit te vallen dan begroot. Ook de personeels- en overige kosten vallen voorlopig hoger uit dan begroot. Op dit moment zien wij echter nog niet de noodzaak om een prognosewijziging door te voeren. In het derde kwartaal zullen we dit opnieuw beoordelen.

Ontwikkelen (Innoveren en Internationaliseren)

In het tweede kwartaal hebben we de definitieve beschikking van het Ministerie van EZK ontvangen. De subsidie is omhoog bijgesteld en de prognose is hierop aangepast. Ook voor Ontwikkelen geldt dat de personeels- en overige kosten weliswaar voorlopen op de begroting, maar dat er voorlopig nog geen reden is om een prognosewijziging door te voeren. Dit zullen we opnieuw aan het einde van het derde kwartaal beoordelen.

Hieronder vindt u een nadere toelichting op de concept resultaten over het eerste halfjaar:

Geconsolideerde balans

31 december 2022

Activa	30-06-2023	31-12-2022	
	€	€	€
Financiële vaste activa			
Deelnemingen	-	-	
Participaties	28.171.906	23.813.368	
Leningen aan participaties	5.856.657	4.815.910	
Overige leningen	208.333	250.000	
Leningen Corona Herstel Gelden	3.696.172	4.543.492	
Aanjaagfonds	2.671.807	3.182.637	
		40.604.875	36.605.408
Vlottende activa			
Vorderingen en overlopende activa	3.861.638	3.052.427	
Liquide middelen	121.529.608	129.470.027	
		125.391.246	132.522.454
Totaal activa		165.996.120	169.127.862

Passiva	30-06-2023	31-12-2022	
	€	€	€
Eigen vermogen			
Gestort aandelenkapitaal	93.110.318	93.110.318	
Bestemmingsreserves	-	-	
Overige reserves	58.127.236	47.358.379	
Onverwerkt resultaat	-1.883.107	10.769.665	
		149.354.448	151.238.362
Voorzieningen			
Personeelsvoorziening	75.898	75.898	
		75.898	75.898
Langlopende schulden			
Langlopende schulden	12.460.601	11.361.720	
		12.460.601	11.361.720
Kortlopende schulden			
Kortlopende schulden	4.105.174	6.451.882	
		4.105.174	6.451.882
Totaal passiva		165.996.120	169.127.862

Geconsolideerde W&V

(bedragen in EUR)

	2023	2023	Realisatie	2023	Prognose	2022
	Realisatie	Begroot	t.o.v. begroot	Prognose	t.o.v. realisatie	Realisatie
	t/m Q2					t/m Q2
Investeren						
Opbrengsten						
Rente- en provisiebaten (gefactureerd)	1.055.858	2.387.000	44,2%	2.387.000	44,2%	726.337
Rentebaten depositos	1.412.426	600.000	235,4%	2.500.000	56,5%	
Ontvangen dividenden	1296510	700.000	0,0%	1.296.510	0,0%	1429990
Opbrengst commissariaten	0	-		-		
Resultaat verkopen participaties	-	1.309.000	0,0%	1.309.000	0,0%	416.600
Beheer Fondsen	935.823	1.950.000	48,0%	1.950.000	48,0%	882.615
Voorziening voor financiële vaste activa	3.216.370-	5.000.000-	64,3%	5.000.000-	64,3%	1.111.494-
Subtotaal Investeren	1.484.247	1.946.000	76,3%	4.442.510	33,4%	2.344.048
Kosten						
Personeelskosten	2.386.435	4.259.667	56,0%	4.259.667	56,0%	2.433.825
Overige kosten	789.607	1.231.832	64,1%	1.231.832	64,1%	641.206
Subtotaal kosten Investeren	3.176.042	5.491.499	57,8%	5.491.499	57,8%	3.075.031
Resultaat Investeren	1.691.795-	3.545.499-		1.048.989-		730.983-

	2023	2023	Realisatie	2023	Prognose	2022
	Realisatie	Begroot	t.o.v. begroot	Prognose	t.o.v. realisatie	Realisatie
	t/m Q2					t/m Q2
Ontwikkelen						
Opbrengsten / vergoedingen						
Staat der Nederlanden	625.000	1.250.000	50,0%	1.274.500	49,0%	561.000
Bijdrage Provincies	1.152.273	1.950.000	59,1%	1.950.000	59,1%	1.072.500
Bijdrage acquisitie Gemeenten	-	-		-		
Opbrengst Detachering	-	215.000	0,0%	215.000	0,0%	112469,18
Subtotaal opbrengsten Ontwikkelen	1.777.273	3.415.000	52,0%	3.439.500	51,7%	1.745.969

	2023	2023	Realisatie	2023	Prognose	2022
	Realisatie	Begroot	t.o.v. begroot	Prognose	t.o.v. realisatie	Realisatie
Kosten						
Personeelskosten	1.481.658	2.515.339	58,9%	2.515.339	58,9%	1.578.542
Overige kosten	486.926	899.661	54,1%	899.661	54,1%	480.196
Subtotaal kosten Ontwikkelen	1.968.585	3.415.000	57,6%	3.415.000	57,6%	2.058.739
Resultaat Ontwikkelen						
	191.312-	0		24.500		312.769-
Resultaat voor belastingen						
	1.883.107-	3.545.499-		1.024.489-		1.043.752-
Belastingen						
Resultaat na belastingen	1.883.107-	3.545.499-		1.024.489-		1.043.752-

Vooruitblik

In het vanwege de vakantieperiode korte derde kwartaal van 2023 verwachten we te starten met een aantal nieuwe activiteiten.

- We willen een goede start maken met de Kennis Innovatie Agenda (KIA) Energietransitie en Duurzaamheid waar de NOM namens alle ROM's het voortouw neemt. Voor deze nieuwe periode doen de ROM's, in tegenstelling tot de vorige periode, vanaf het begin mee en verwachten we dat we meer agenda-settend kunnen zijn.
- In de plannen van minister Jetten worden de Smart Energy Hubs gepositioneerd en gefinancierd als nieuw instrument voor de ROM's. Voor Noord-Nederland nemen wij de ontwikkelrol op ons.
- Voorafgaand aan ons jubileumjaar hebben we een aantal Ronde tafels georganiseerd onder leiding van Jeroen Smit. Na Energie en Voedseltransitie bereiden we een nieuwe ronde tafel sessie voor met als thema Preventie in de zorg.
- Nij Begun, het kabinetsplan als antwoord op de Parlementaire Enquête Gaswinning, kent een perspectiefagenda. Een eerste gesprek met medewerkers van Nationaal Programma Groningen vindt in juli plaats. We verheugen ons op de samenwerking met de nieuwe directeur van NPG Nienke Baars.
- We bereiden het bezoek voor dat minister Schreinemacher van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking op 13 september aan de NOM brengt.
- Het derde kwartaal staat behalve genoemde onderwerpen ook altijd in het teken van de voorbereiding van de jaarplannen en begroting. Onze aandeelhouders bereiden zich gezamenlijk voor op de strategische kaders.

MKB Fonds Drenthe rapportage Q2 2023

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
01 Voorwoord	3
Voorwoord	4
02 KPI Dashboard	6
KPI Dashboard	7
03 Investeren	8
Toelichting Q2 kwartaal 2023	9
04 Finance	12
Financiële informatie	13
05 Vooruitblik	15
Vooruitblik	16
06 Bijlagen	17
Boekwaarde en benaderde marktwaarde	18
Liquiditeit	18

---

01 Voorwoord

Voorwoord

Voor u ligt de rapportage over het tweede kwartaal 2023 van het MKB Fonds Drenthe (hierna: MKBFD). Op hoofdlijnen zijn de belangrijkste bevindingen:

- De leadflow blijft gestaag groeien. De zichtbaarheid, zowel online als fysiek (bijvoorbeeld aan de Financieringstafel, bij het Midzomerfeest NOM, de Noordelijke Haringparty, opening Fieldlab Circulair, netwerkbijeenkomst Credion en bijdrage aan het Market Readiness Program) is zeer goed. Ondernemers en adviseurs zijn bekend met MKB Fonds Drenthe en de investment managers. Veel contactmomenten zijn nog in een (zeer) vroege fase en betreffen geen volwaardige financieringsaanvragen maar bieden goede handvaten voor de komende tijd. Vanuit MKBFD verwijzen we in die gevallen door naar accountants, adviseurs of naar IBDO voor eerstelijnsbegeleiding. We merken dat de "oudere leads" langzamerhand beginnen te converteren naar serieuze aanvragen. Grote financieringsaanvragen, bijvoorbeeld nieuwe vestiging in Drenthe, vragen zeer veel aandacht en agendaruimte.
- In de portefeuille is veel activiteit. Hier ligt merkbaar een toegevoegde waarde van/voor het fonds. Een aantal bedrijven heeft het nog lastig. Om de continuïteit te waarborgen helpen we met passende en gezonde oplossingen. Een van de mogelijkheden daarbij is het converteren van de (achtergestelde) lening van MKBFD naar aandelenkapitaal. Er liggen ook groeimogelijkheden bij ondernemingen. Daar helpen we als MKBFD zowel in financiering als in advies uiteraard aan mee. Zo opende minister Schouten de nieuwe locatie van Campooz in Assen en droegen we bij aan de buy-and-build bij Wadudu.
- Eén onderneming heeft in Q2 de lening volledig afgelost. Deze lening was per 31 december j.l. nog volledig voorzien. Dit betekent een positief effect op het resultaat 2023. Naar verwachting zal het jaar 2023 hierdoor met een positief resultaat eindigen.
- Inmiddels houdt het MKBFD in 4 ondernemingen een aandelenpositie : AAH Investments (MyDataFactory/Calago), Campooz, WW Management (Waelbers) en Katell (Wadudu). Dit brengt meer rendementsperspectief voor het fonds op de langere termijn, maar vraagt ook meer verantwoordelijkheden in tijd/beheer.
- Met 1 onderneming is discussie over de conversieafpraak. De gesprekken hierover met de onderneming worden via de jurist van MKBFD gevoerd.
- Sander Prinsen en Migchiel van der Zee zijn per respectievelijk 1 mei en 30 juni uit de Investeringscommissie getreden. Wij danken hen voor de samenwerking en hun bijdrage aan het Drentse MKB en het fonds. Zij zijn vervangen door Henriëtte Herbschleb en Bjorn Cramer. Wij kijken met volste vertrouwen uit naar de samenwerking met hen.
- De IC is in het tweede kwartaal tweemaal bijeengekomen. Er zijn daarbij een investeringsvoorstel en een herstructureringsvoorstel besproken (beiden positief advies) en tevens zijn de portefeuillewaarderingen (Fista) en risicoprofielen per 30 juni 2023 besproken.

- De RvC heeft in Q2 eenmaal met de directie vergaderd. Aansluitend op die vergadering was de AvA. Tijdens die vergaderingen is het jaarverslag 2022 besproken en vervolgens goedgekeurd en vastgesteld. Daarnaast hebben directie en RvC op verzoek van de aandeelhouder input geleverd voor een opdrachtbrief (aan E&E Advies) om een onderzoek te laten doen naar de financieringsvraag/-behoefte van het Drentse MKB. De uitkomsten van dit onderzoek worden begin september verwacht. Die timing is voor MKBFD erg van belang gezien de formulering de strategische koers voor de komende jaren, en de vertaling daarvan in het jaarplan 2024.
- Dave de Groot heeft zijn vertrek per 1 september bij het MKBFD aangekondigd. Dave was sinds de start van het fonds (2014) als investment manager (IM) betrokken. Een openstelling van een vacature voor vervanging van hem, is vooralsnog door de aandeelhouder "on hold" gezet in afwachting van de uitkomsten van bovenstaand E&E-onderzoek. Voor ons is dit ook een reden om aan te dringen op snelle rapportage van E&E. Om een gezonde balans tussen acquisitie en beheer te kunnen realiseren, geldt een ratio van maximaal 12 bedrijven in beheer per IM. Met het vertrek van Dave betekent het dat bij de overblijvende IM 20 bedrijven in beheer zijn. Dit beperkt de ruimte voor de lopende en nieuwe financieringsaanvragen.

02 KPI Dashboard

KPI Dashboard

In onderstaand KPI dashboard worden de doelstellingen en realisaties (t/m Q2) weergegeven.

Legenda Gerealiseerd Doelstelling

Investerings nieuw
commitment (aantal)

DOEL

15

GEREALISEERD

2

Investerings nieuw
commitment (in €)

DOEL

3.700.000

GEREALISEERD

500.000

Vervolginvesteringen
(aantal)

DOEL

0

GEREALISEERD

0

Vervolginvesteringen (in
€)

DOEL

0

GEREALISEERD

0

Investerings (€)
commitment uit
voorgaande jaren

DOEL

0

GEREALISEERD

275.000

Exclusief investeringen via conversie (ad € 50.000,-).

Toelichting Q2 kwartaal 2023

TOTAAL UITZETTINGEN

€ 775k

Q1-23: € 75k

OPENSTAANDE COMMITERINGEN

€ 0

Q1-23: € 200k

BENADERDE MARKTWAARDE

€ 4,3 mln

Q1-23: € 3,3 mln

Exclusief investeringen via conversie (ad € 50k).

WERKGELEGENHE IN PORTEFEUILLE

238,6 FTE

Q1-23: 247,7 FTE

OPBRENGST VERKOPEN

€ 0

Q1-23: € 0

OPBRENGST DIVIDENDEN

€ 0

Q1-23: € 0

Het aantal FTE van bedrijven uit portefeuille (over de gehele looptijd) bedroeg per 30 juni 2023: 588,9 FTE.

Revolverendheid

De waarde van de gehele portefeuille was per 30 juni 2023 €4.261.723. Gedurende de looptijd van het fonds is €7.676.378 aan gelden ontvangen. De fondskosten (ex. voorzieningen) bedroegen gedurende looptijd van het fonds €4.643.814 Totaal is er € 12.962.139 aan financieringen uitgezet over de gehele looptijd van het fonds, wat een revolverendheidspercentage van 48,64% oplevert.

Funnel per 30 juni 2023

Hieronder vindt u de funnel over q2-2023. Door te klikken op een getal verschijnt aan de onderkant de bijbehorende toelichting.

67

Op 1 januari 2023 zijn er 35 opportuniteiten meegenomen die gestart zijn voor 1/1/2023. In 2023 zijn er 32 nieuwe opportuniteiten in behandeling genomen.

52

In 2023 zijn er 35 opportuniteiten geannuleerd die waren gestart voor 1/1/2023. In 2023 zijn er 17 nieuwe opportuniteiten geannuleerd.

14

Van de lopende opportuniteiten zijn er 14 in de leadfase.

0

Van de lopende opportuniteiten zijn er 0 in de onderzoeksfase.

1

Van de lopende opportuniteiten is er 1 deal gesloten.

Verdeling portefeuille

Tot en met het 2e kwartaal hebben we 19 bedrijven in portefeuille. Hieronder ziet u de verdeling van de bedrijven over de thema's Duurzamer, Gezonder en Slimmer, gevolgd door de percentuele verdeling naar sectoren.

AANTAL
BEDRIJVEN IN
DUURZAMER

5

AANTAL
BEDRIJVEN IN
GEZONDER

6

AANTAL
BEDRIJVEN IN
SLIMMER

2

Naast deze 13 bedrijven zitten er 6 bedrijven in de categorie: *overig*.

Verdeling naar sectoren (in %)

Financiële informatie

Geconsolideerde balans 30 juni 2023

BALANS				
30 juni 2023				
Activa	30-06-2023		31-12-2022	
	€	€	€	€
Financiële vaste activa				
Stand per 1-1	2.858.376		3.789.900	
Investering	825.000		1.225.000	
Aflossing/desinvestering	-663.099		-1.021.602	
Rentebijdriving	160.384		381.631	
Renteontvangsten	-140.245		-320.092	
Voorziening/afboeking	441.271		-1.196.461	
		3.481.687		2.858.376
Vlottende activa				
Vorderingen en overlopende activa	1.000.000		44.468	
Liquide middelen	2.599.745		3.672.755	
		3.599.745		3.717.223
Totaal activa		7.081.432		6.575.599
Passiva				
	€	€	€	€
Eigen vermogen				
Gestort aandelenkapitaal	100.000		100.000	
Agioreserve	13.000.000		13.000.000	
Overige reserves	-6.443.262		-6.684.703	
		6.656.738		6.415.297
Kortlopende schulden				
Crediteuren	121.864		23.971	
Overige schulden	302.830		136.331	
		424.694		160.302
Totaal passiva		7.081.432		6.575.599

Geconsolideerde Winst- en Verliesrekening 30 juni 2023

W&V <i>(bedragen in EUR)</i>	30-06-2023			
	2023 Realisatie t/m Q2	2023 Begroot	Realisatie t.o.v. begroot	2022 Realisatie
Investeren				
Omzet				
Renteopbrengsten leningen u/g	160.383	316.436	50,7%	381.631
Dividendopbrengsten	-			-
Opbrengst participaties				13.791
Provisie/overige baten	-			-
Totaal Omzet	160.383	316.436		395.422
Operationele kosten				
Beheervergoeding NOM	288.845	577.692	50,0%	481.392
Accountantskosten	18.581	28.012	66,3%	25.352
Kosten RvC / IC	20.000	44.500	44,9%	36.249
Overige beheerskosten	33.162	60.500	54,8%	53.048
Totaal Operationele kosten	360.588	710.704		596.041
Bedrijfsresultaat vóór voorzieningen	200.205-	394.268-		200.619-
Voorziening fin. vaste activa	441.646-	548.250	-80,6%	1.196.461
Bedrijfsresultaat vóór voorzieningen	241.441	942.518-		1.397.080-
Resultaat voor belastingen	241.441	942.518-		1.397.080-
Belastingen				
Resultaat na belastingen	241.441	942.518-		1.397.080-

Qua opbrengsten en kosten is de verwachting dat 2023 in lijn zal liggen met de begroting. De grote variabele is de post "Voorzieningen". In het eerste halfjaar is € 0,4 miljoen onttrokken aan de voorzieningen (positief resultaat). Dit saldo wordt met name veroorzaakt door de aflossing van een volledig voorziene lening en de positieve ontwikkelingen bij een onderneming. Gezien de aard van de portefeuille, waar nog veel ondernemingen zich in een vroege fase bevinden en waar de continuïteit mede afhankelijk is van volgende financieringsrondes, is de verwachte stand van de voorzieningen per jaaruultimo volatiel.

05 Vooruitblik

Vooruitblik

De doelstellingen voor 2023 zijn:

- Succesvolle lancering van garantieregeling;
- 13 tot 15 nieuwe committeringen aan zowel bestaande portefeuillebedrijven als nieuwe. Totaal € 3,7 miljoen;
- Inzichtelijk maken van maatschappelijk rendement in samenwerking met NOM;
- Samen met aandeelhouder uitwerken toekomstvisie Drentse financieringsmarkt, richting opdracht onafhankelijke partij.

Voor het tweede halfjaar staan de volgende items gepland:

- De rapportage van E&E inzake de toekomst van de Drentse financieringsmarkt ontvangen en bespreken met aandeelhouder, RvC en fondsmanagement en vertalen in strategie en acties;
- Uitbreiding teamcapaciteit;
- Procedure opstarten voor vervanging Cathalijne Elings (aflopen maximale zittingstermijn per 31 december) als lid IC;

06 **Bijlagen**

Boekwaarde en benaderde marktwaarde

Verloop waarde t/m 30 juni 2023 (x € 1.000,-)

	D.I.F.	D.O.F.	Totaal
Boekwaarde 1 januari 2023	136	2.722	2.858
Bij:			
Investerings	-	775	775
Investerings door conversie	-	50	50
Dividendbijschrijvingen	-	-	-
Rentebijschrijvingen	6	154	160
	6	979	985
Af:			
Desinvesteringen	-	-	-
Aflossingen	21	592	613
Aflossing/desinvestering door conversie	-	50	50
Ontvangen bijgeschreven dividenden	-	-	-
Ontvangen rentetermijnen	7	134	140
Voorzeningen	0	-441	-441
	28	334	362
Boekwaarde 30 juni 2023	114	3.367	3.482
		-	
Aandelenkapitaal	-	490	490
Cumulatief preferente aandelen	-	-	-
Leningen	114	2.877	2.992
Boekwaarde 30 juni 2023	114	3.367	3.482
			Totaal
Actuele waarde 1 januari 2023	136	2.722	2.858
Actuele waarde 30 juni 2023	114	4.147	4.262
Mutatie	-22	1.425	1.403

Liquiditeit

Verloop beschikbaar gestelde gelden per 30 juni 2023 (x 1.000)

		Totaal
Gestort door Provincie Drenthe		13.100
Resterend committment Provincie Drenthe		10.000
AF:		
Geïnvesteerd	12.962	
Openstaand commitment	0	
Kosten	4.644	
	17.606	
		5.494
BIJ		
Provisie	25	
Ontvangen rente	1.972	
Aflossing en desinvestering	5.665	
Verkoopresultaat	2	
Overig	14	
	7.676	
Totaal beschikbaar		13.171

MKB Fonds Drenthe

Quickscan naar de kansen voor het verbeteren van de prestaties

*In opdracht van provincie Drenthe
September 2023*

Door Peter Nicolai & Bas Doets

1. Onderzoeksdoel en verantwoording

Aanleiding

Vanaf 2014 kunnen ondernemers in Drenthe voor financiering en krediet terecht bij het MKB Fonds Drenthe. Met het MKB Fonds Drenthe wil de provincie de Drentse economie en werkgelegenheid ondersteunen en versterken. Het MKB Fonds Drenthe richt zich op het verstrekken van risicodragend kapitaal aan Drentse MKB bedrijven in de vorm van aandelenkapitaal, (achtergestelde) leningen en eventueel een combinatie van beide.

De provincie Drenthe constateert dat de fondsprestaties sinds het uitbreken van de corona crisis in 2020 achterblijven bij het ambitieniveau. De omvang en het aantal uitzettingen loopt terug en de mate van revolverendheid van het fonds ligt niet op het gewenste niveau. Naar aanleiding hiervan heeft de provincie E&E advies gevraagd een quickscan uit te voeren naar de mogelijke oorzaken en welke kansen er zijn om de effectiviteit en prestaties van het MKB Fonds te verbeteren. De uitkomsten van de verkenning zijn in voorliggende onderzoeksrapportage vastgelegd.

Doelstelling

De verkenning betreft een quickscan die is vorm gegeven langs de volgende vier onderzoeksvragen:

1. Hoe verhouden de prestaties van het MKB Fonds Drenthe zich tot de prestaties van vergelijkbare regionale fondsen? En in hoeverre wijkt de aard en opzet van het MKB Fonds Drenthe daarbij af van deze fondsen?
2. In hoeverre sluiten de investeringsreglementen en de doelgroep die het MKB Fonds Drenthe in staat is te bedienen, aan op I.) de huidige situatie op de kapitaalmarkt (financieringslandschap in Drenthe) en II.) de provinciale visie op de (publieke) financiering van het Drentse MKB?

3. Welke mogelijkheden zijn aanwezig om de prestaties van het MKB Fonds Drenthe te verbeteren en de revolverendheid te verhogen en zo aan de behoefte van de Drentse ondernemer te voldoen?
4. Welke kansen zijn er om de impact van het MKB Fonds Drenthe op de realisatie van de Drentse beleidsambities, zoals onder meer geformuleerd in de Economische Koers van Drenthe (Slim, Groen met Impact) en het meerjarenplan van de NOM, te vergroten?

De opgenomen onderzoeksresultaten zijn primair gebaseerd op de uitkomsten van een documentenstudie en data-analyse (deskresearch), aangevuld met de percepties van direct betrokkenen bij het fonds. De ambtelijke vertegenwoordiging vanuit de provincie en de fondsbeheerder zijn betrokken geweest bij de reflectie op de onderzoeksresultaten. De conclusies en aanbevelingen in dit rapport blijven de volledige verantwoordelijkheid van E&E advies.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is de diagnose opgenomen. Hierin wordt kort ingegaan op de huidige prestaties van het MKB Fonds, waarna ingegaan wordt op de (mogelijke) verklaringen achter deze prestaties. Daarmee geeft dit hoofdstuk antwoord op onderzoeksvraag 1 en 2. Op basis van de diagnose worden in hoofdstuk 3 de mogelijke oplossingsrichtingen bij langsgelopen. Deze moeten beschouwd worden als de mogelijke handelingsperspectieven voor de provincie en het fonds. In het afsluitende hoofdstuk wordt de in onze ogen meest kansrijke oplossingsrichting nader uitgewerkt en zijn aanbevelingen opgenomen voor de provincie en het MKB Fonds Drenthe wat betreft de te zetten vervolgstappen. Hoofdstuk 3 en 4 bevatten daarmee de beantwoording op resterende onderzoeksvragen.

2.1 Diagnose | Een korte situatieschets

In 2013 werd door de Provincie Drenthe gesteld dat het MKB in Drenthe met een innovatie- en/of groeiambitie veel moeite had met het aantrekken van risicodragend kapitaal, met name omdat de financieringsbereidheid van commerciële financieringsverstrekkers beperkt was door het (te) hoge risicoprofiel van deze ondernemingen en vaak ook door de beperkte ticketomvang.

Het MKB Fonds Drenthe is primair opgezet om in te springen op het gesignaleerde financieringsgat en zo innovatie door en ontwikkeling van het brede MKB in Drenthe te stimuleren. Hiervoor is in eerste instantie een bedrag van €13,1 miljoen beschikbaar gesteld. Mede op basis van een evaluatie in 2020, heeft provincie Drenthe in 2021 besloten een additionele lening van €10 miljoen te verstrekken aan het MKB Fonds Drenthe. Ten tijde van de besluitvorming leek deze kapitaalimpuls noodzakelijk om het Fonds in staat te blijven stellen haar rol naar behoren uit te voeren.

Bron: Evaluatie MKB Fonds Drenthe, NOM, 2020

Na de opstartfase in 2014, werden er in de periode 2015-2019 jaarlijks gemiddeld een tiental committeringen aangegaan. De totale omvang (€) van de committeringen lag in 2015 net boven de €1,5 miljoen euro en groeide tot meer dan € 3,0 miljoen per jaar in 2019. Sinds 2020 is er sprake van een kentering in het aantal committeringen dat het MKB Fonds Drenthe jaarlijks aangaat. In het coronajaar 2020 werden slechts 3 committeringen aangegaan (totale omvang € 0,3 miljoen). In 2021 groeide het aantal committeringen naar 6 (totale omvang € 1,4 miljoen). In 2022 werden er 5 committeringen aangegaan voor een totaal bedrag van €1,6 miljoen. Terwijl de economie weer terugveert na de crisis is het aantal committeringen nog lang niet op het niveau van voor de crisis aangeland.

'Voor 2023 heeft het MKB Fonds Drenthe als doel 13 tot 15 nieuwe committeringen aan te gaan bij zowel bestaande portefeuillebedrijven als nieuwe, voor een totaalbedrag van € 3,7 miljoen'

Sinds de start van het fonds heeft het MKB Fonds Drenthe ultimo Q1 2023 in totaal €12,3 miljoen verstrekt en stond nog bijna € 0,2 miljoen aan toezeggingen open die nog niet zijn uitbetaald. Gedurende de looptijd van het fonds liggen de (rente)baten structureel onder het niveau van de beheerkosten. Ook is het aantal aandelenparticipaties (2) in de portefeuille beperkt, waarmee de kans op incidentele baten uit exits in de toekomst klein is. Van de € 13,1 miljoen die de provincie direct bij de start beschikbaar heeft gesteld, is ultimo 2022 nog € 6.415.297,-- als eigen vermogen binnen het MKB Fonds Drenthe beschikbaar. De mate van revolverendheid is tot nog toe beperkt.

Inkomende rentebaten en aflossingen van reeds uitgezette financieringen in de afgelopen periode, in combinatie met het lagere aantal committeringen sinds 2020, maken dat dat MKB Fonds Drenthe nog geen aanspraak heeft gemaakt op de lening van € 10 miljoen. De omvang van de aanwezige liquide middelen bedroeg ultimo 2022 € 3,6 miljoen, waardoor, bij het huidige uitgiftetempo, deze lening waarschijnlijk voorlopig niet opgevraagd zal worden.

2.2 Diagnose | Ontwikkeling van het Drentse MKB

Uit de situatieschets blijkt dat sinds het uitbreken van de coronapandemie in 2020 het aantal committeringen vanuit het MKB Fonds Drenthe substantieel lager ligt dan in de periode ervoor. Deze constatering geeft aanleiding dieper te duiken in de ontwikkeling van het MKB in Drenthe in de afgelopen periode en hierbij onderscheid te maken in de ontwikkeling van het MKB voor en na de corona periode. We doen dit door te kijken naar de werkgelegenheidsontwikkeling, aangezien hierover de meest nauwkeurige data beschikbaar is die een indicatie kan geven van de ontwikkeling van het MKB.

Ontwikkeling omvang doelgroep

In 2022 telde Drenthe bijna 33.000 eenmanszaken en ruim 17.000 MKB bedrijven. Het aantal MKB bedrijven is in de afgelopen jaren relatief stabiel. Terwijl het aantal eenmanszaken in de periode 2014-2022 met 45% toenam. De toename van het aantal zelfstandigen is dan ook voor een belangrijk deel de verklaring achter de groei in werkgelegenheid van Drenthe als geheel. In de afgelopen vijf jaar is de werkgelegenheid bij ZZP'ers en micro-ondernemingen het hardst gegroeid (+ 8.000 banen) gevolgd door de grotere bedrijven en instellingen (+ 4.600) en ten slotte de bedrijven met 10-99 werkzame personen (+4.200).

In de industrie nam de werkgelegenheid in de categorie 10-99 werkzame personen af en groeide de met name de zzp'ers en het grotere bedrijfsleven. In de ICT steeg alleen de werkgelegenheid onder zzp'ers. In de zakelijke dienstverlening steeg de werkgelegenheid in de categorie 10-99 licht, maar ook hier zorgden met name de micro-ondernemingen en de zzp'ers voor de groei.

Ontwikkeling binnen de doelgroep voor en na Corona

In relatie tot dit onderzoek is het met name interessant om nader te kijken naar de groei die individuele bedrijven in de afgelopen periode hebben doorgemaakt.

- Van de 43.830 MKB-bedrijven en eenmanszaken in Drenthe in 2019, heeft **9,3%** (4.097 vestigingen) een groei weten door te maken in de periode 2019-2022. *Ter vergelijking: in de periode 2016-2019 bedroeg dit percentage **11,7%** (4.727 vestigingen).*
- Een **sneltgroeiend bedrijf** – snelle groeier – is volgens CBS een bedrijf waarbij het aantal werknemers gemiddeld 10 procent per jaar groeit, gemeten over een periode van drie opeenvolgende jaren. Dit betekent dat er over een periode van 3 jaar een totale werknemersgroei van tenminste 33,1 procent moet worden behaald. In Drenthe voldeden in de periode 2019-2022 **2.683 vestigingen** aan deze definitie (6,1% van alle in 2019 aanwezige MKB-bedrijven en eenmanszaken). *Ter vergelijking: in de periode 2016-2019 telde Drenthe 3.244 vestigingen sneltgroeiende MKB-bedrijven en eenmanszaken. Een vergelijking tussen de twee bovengenoemde perioden resulteert daarmee in een afname van 17% van het aantal sneltgroeiende bedrijven.*

Karakteristieken huidige portefeuille MKB Fonds Drenthe

- Ultimo 2022 had het MKB Fonds Drenthe 22 bedrijven in portefeuille.
- Het betreffen voornamelijk kleinere MKB-bedrijven (1 tot 50 FTE) actief in recreatie en toerisme, zorg, ICT en Zakelijke dienstverlening en Agribusiness.
- Veelal gaat om kleinere leningen, waarvan een aantal (5) een looptijd hebben die langer is dan 5 jaar: de committering stamt uit 2017 of eerder.

2.2 Diagnose | Ontwikkeling van het Drentse MKB

Karakteristieken van de doelgroep

Om een indruk te geven welke bedrijven groeien, is in de figuur hiernaast opgenomen hoe de in de afgelopen 3 jaar snelgroeïende eenmanszaken en MKB-Bedrijven (2.683) naar bedrijfsgrootte en sector zijn verspreid. Er is gekozen om in te zoomen op de snelgroeïende bedrijven omdat met name de groei bij deze categorie bedrijven resulteert in groeifinancieringsvragen.

- In de praktijk bestaat de huidige klantenkring van het MKB Fonds voornamelijk uit kleinbedrijf (55% van het huidige portfolio) en microbedrijf (32% van het huidige portfolio). Uit de figuur hiernaast blijkt dat met name het groeiende kleinbedrijf beperkt is in omvang.
- In de huidige portfolio ligt de nadruk op industrie, zorgondernemingen en ICT dienstverlening. Met name industrie en ICT kent een beperkt aantal snelle groeiers. Dat betekent dat het fonds in een betrekkelijk kleine vijver vist. Deze vijver is bovendien kleiner dan in de periode voor corona en hoewel na corona een behoorlijke groep ondernemingen is gegroeid, is slechts een klein deel inmiddels groter dan voor de corona periode.
- Tot slot vermoeden wij dat veel van de groei van de laatste twee jaar in veel ondernemingen is gerealiseerd met de bestaande productiecapaciteit en dat groei daardoor niet heeft geresulteerd in een financieringsvraag. Immers, veel van de MKB bedrijven zijn anno 2022 nog niet terug op het niveau in omvang van voor de crisis.

Sector	Eenmans-zaak	Micro	Klein	Middel	Totaal
Landbouw	139	193	6	1	339
Nuts bedrijven	2	4	5	2	13
Industrie	39	51	23	9	122
Bouw	98	90	17	1	206
Handel	166	414	47	2	629
Vervoer en opslag	26	23	7	2	58
Horeca	50	126	18		194
Informatie en communicatie	25	26	5		56
Financiële Instellingen	9	16			25
Zakelijke Dienstverlening	185	212	28	2	427
Overheid		3	3		6
Onderwijs	34	42	20	1	97
Zorg	98	201	40	7	346
Overige Diensten	35	39	3		77
Overige dienstverlening	51	36		1	88
Eindtotaal	957	1.476	222	28	2.683

Bron: PWR, Provincie Drenthe (bewerking door E&E advies), 2023

Op basis van bovenstaande veronderstellen wij dat de genoemde marktomstandigheden de voornaamste verklaring vormen voor het feit dat het aantal en de omvang van de committeringen in en na coronatijd lager lag dan voor coronatijd.

2.3 Diagnose | Situatie op de kapitaalmarkt

In 2022 is in opdracht van het SNN door de Rebel Group en KplusV een kapitaalmarktonderzoek opgeleverd. In dit onderzoek wordt nader ingegaan op de vraag en het aanbod van kapitaal in verschillende levensfasen van MKB bedrijven. Uit de confrontatie tussen de jaarlijkse vraag en het aanbod van kapitaal blijkt dat er een zeer groot tekort aan aanbod van kapitaal is in de startfase ((pre)seed), een beperkt(er) tekort in de groeifase en een overschot in de volwassenheidsfase. Over het totaal van alle levensfasen bezien is sprake van een licht tekort aan kapitaal. De laatste twee vormen nu nog de voornaamste doelgroep voor het MKB Fonds.

Meer specifiek constateren de onderzoekers een tekort aan vreemd vermogen in zowel i) de startfase als ii) de groeifase, iii) een tekort aan eigen vermogen in verschillende levensfasen en iv) een tekort aan innovatiekapitaal voor de volwassenheidsfase. Het MKB Fonds Drenthe kan in deze vraag voorzien. Overigens wordt in het rapport melding gemaakt van een tekort aan eigen vermogen in alle levensfasen, maar zowel in Drenthe als in omliggende regio's worden er vooral leningen verstrekt en wordt vanuit de publieke fondsen niet of nauwelijks geparticipeerd. Het is de vraag of deze behoefte er daadwerkelijk is en als zodanig vanuit de ondernemingen gearticuleerd of dat de business angels en venture capital deze markt beter weten te bedienen.

In het rapport worden op hoofdlijnen de volgende aanbevelingen gedaan:

- 1. Meer aanbod van kapitaal voor startups in een mix van een vreemd vermogen faciliteit en het vergroten en verbreden van de inzetbaarheid van bestaande publieke instrumenten in de vorm van eigen en vreemd vermogen.** Die grotere

inzetbaarheid betreft enerzijds de vroegere innovatiefasen en anderzijds juist ook bredere doeleinden dan innovatie. Dit in samenhang met de mobilisatie van privaat kapitaal. Tevens adviseren de onderzoekers de transparantie van het aanbod en het inzicht in de investeringsgereedheid van startende bedrijven te vergroten. Bijvoorbeeld via de provinciale ondersteuningsstructuur (mits zij beschikken over voldoende slagkracht).

- 2. Ten aanzien van de groeiers in het MKB dient ook de transparantie in de markt en de investeringsgereedheid bij het MKB te worden verbeterd.** De awareness ten aanzien van het belang van het versterken van het eigen vermogen moet worden vergroot. Tevens kunnen financieringstafels met banken en venture capital worden georganiseerd. De belangrijkste interventie in het aanbod voor groeiers volgens de onderzoekers is het creëren van meer gericht aanbod van vreemd vermogen. Hierbij is het van belang om aan te sluiten bij nationale partners en ontwikkelingen, om vervolgens daarmee te bezien of en hoe een aparte Noord-Nederlandse invulling nodig is.

Aansluiting investeringsreglementen MKB Fonds Drenthe

- In de evaluatie van het MKB Fonds Drenthe in 2020 is reeds geconstateerd dat de investeringsreglementen van het fonds breed zijn. De huidige investeringsreglementen vormen daarmee geen belemmering om in te spelen op de huidige situatie op de kapitaalmarkt.
- Daarnaast werd geconcludeerd dat in theorie veel van de financieringen die vanuit het aanjaagfonds en het groei- en overnamefonds van de NOM worden verstrekt aan het Drentse MKB, ook binnen de investeringskaders van het MKB Fonds Drenthe hadden kunnen worden versterkt. Doordat het investeringskader van het MKB Fonds Drenthe ruimer is (o.a. meer sectoren; geen eis m.b.t. stuwende potentie; ruimere financieringsmogelijkheden) is dit andersom niet het geval.

2.4 Diagnose | MKB Fonds i.v.t. andere fondsen

De prestaties van andere fondsen in andere regio's laten een wisselend beeld zien.

De casus Oost Nederland

De fondsen van de ontwikkelingsmaatschappij van Oost-Nederland Oost NL waren in 2021 al weer goed op stoom (met 42 investeringen) en was 2022 een recordjaar met 55 investeringen en een geïnvesteerd vermogen van 55 miljoen. Oost NL ziet zelf als belangrijke verklaring voor deze sterke ontwikkeling na coronatijd de investeringen in het eigen ondernemersnetwerk:

- Via de COL leningen. Daarvan heeft Oost NL er in 2020 en 2021 veel verstrekt en dat heeft hun zicht op en bekendheid in de markt in korte tijd sterk vergroot. Daar heeft de organisatie in 2022 goed gebruik van kunnen maken voor de overige financiering.
- Oost NL doet veel aan fonds-in-fonds investeringen. Daardoor is de afgelopen jaren de bekendheid en waardering bij anderen fondsbeheerders verbeterd en Oost NL ook langs die weg steeds vaker gevraagd voor directe investeringen. Dit is een waardevol netwerk gebleken.
- Oost NL heeft nog twee andere grote business units en die zorgen ook voor een vergroting van het netwerk. Deze factor is minder belangrijk dan de vorige twee. Andere belangrijke netwerken zijn Business Angel Network Oost Nederland en Influencers of Finance (banken, overheden, accountants, intermediair, eerstelijns dienstverleners).

Veel leningen van Oost NL die in de afgelopen 1 tot 2 jaar zijn vertrekt hebben betrekking gehad op de vroege fase. In 2022 zijn veel leningen verstrekt via Startup Fonds Gelderland (SFG), waaronder de nodige kleine leningen van 75k. Ook in Oost Nederland hebben de startups de grootste behoefte binnen de regionale kapitaalmarkt en biedt deze markt de meeste ruimte voor Oost NL om te investeren. Daarnaast zijn VFFG en VFFO als aparte instrumenten opgezet waar startups uit gefinancierd worden, net als ION+. Deze startup fondsen zijn apart in de markt gezet, vragen een eigen netwerk, andere acquisitie, andere assessments, ander beheer en andere marketing. De combinatie tussen de instrumenten voor vroege fase financiering met het instrument 'De Startversneller Overijssel en Gelderland (met vouchers voor startende ondernemers) heeft ook goed gewerkt. Met dit instrument heeft Oost NL haar netwerk van startups sterk verbeterd. Ze hebben de startup instrumenten zelfstandig in de markt gebracht. Zo hangt VFFO apart onder Innovatie Fonds Overijssel (IFO).

Waar scherp op is gelet is de goede positionering van vroege fase instrumenten ten opzichte van het Participatiefonds van Oost NL waar grote bedragen uit kunnen worden verstrekt.

Ten slotte merkt ook Oost NL dat er in de kapitaalmarkt momenteel vooral behoefte is aan vreemd vermogen (leningen) en minder aan eigen vermogen (participaties). Er worden daardoor vooral leningen verstrekt. Regelmatig zijn deze converteerbaar, maar niet altijd. Er vinden betrekkelijk weinig directe participaties plaats. Overigens hangt dat af van de sector af. Het brede MKB is overwegend niet gewend aan participaties en gaat overwegend voor leningen. Startups en scale-ups in bijvoorbeeld hightech, life sciences en medtech zijn veel meer gewend aan participaties en staan daar ook meer voor open. Oost NL richting zich sterk op ondernemingen in de sleuteltechnologiegebieden, waarvan Oost Nederland er veel telt, waardoor er vaker participaties kunnen worden gerealiseerd.

2.4 Diagnose | MKB Fonds i.v.t. andere fondsen

De kosten van het MKB Fonds Drenthe lijken, gegeven het fondsvermogen en de omvang van de uitstaande leningen aan de hoge kant. Ter vergelijking met een redelijk vergelijkbaar instrument IFO: beheerskosten 600k in 2022 (inclusief kosten RvC en IC). Er staat 11,2 mln uit en er is 6,7 mln in kas. Daarnaast is 14,5 mln opvraagbaar bij provincie Overijssel en 2,3 mln opvraagbaar bij RVO. Het aantal uitstaande financieringen in beheer is 19.

Oost NL moet bij investeringen voorrang geven aan IFO boven het participatiefonds wanneer het in beide past. Fondsbeheer is arbeidsintensief werk (rapportage eisen, administratieve lasten, vergaderingen RVC en AVA, ambtelijke overleggen, zoveel ogen principe voor elke businesscase, etc.). Grotere leningen kosten meer tijd dan kleinere. Oost NL bereid zich momenteel voor op een verschuiving van beheer van de portefeuille naar venturebuilding (ondersteuning bij het bedenken, ontwikkelen en schalen van nieuwe startups). Daardoor zullen wellicht beheerskosten oplopen, maar wordt ook actiever en directer bijgedragen aan een hoger financieel en maatschappelijk rendement.

Vergelijking met Flevoland

Flevoland kent diverse fondsen die overlappen met het MKB Fonds Drenthe: het Groeifonds Flevoland, het MKB Fonds Flevoland en het Technofonds Flevoland. In Flevoland is het aantal investeringen in 2020 op pijl gebleven doordat de COL werd verstrekt. In 2021 is, buiten de COL echter slechts 1 lening verstrekt en in 2022 ging het om vier investeringen. Ook in Flevoland is het lastig gebleken om leningen in de markt weg te zetten, van participaties was geen sprake. Daarbij moet opgemerkt worden dat de situatie in Flevoland (economische omvang en dynamiek) meer gelijkenissen vertoont met Drenthe dan de situatie in Overijssel.

In vergelijking met de fondsen in Flevoland lijken de beheerskosten van het MKB Fonds aan de hoge kant. Ook de fondsen in Flevoland kennen een negatief financieel rendement en neemt het fondsvermogen gemiddeld genomen af.

Kostenbenchmark MKB Fonds Drenthe

Het MKB Fonds Drenthe heeft in 2020 zelf een uitgevoerd en haar eigen fonds vergeleken met instrumenten in andere regio's. Hierin is onder andere een vergelijking gemaakt van het kostenniveau (de totale beheerskosten, afgezet tegen het fondsvermogen). Daaruit blijkt dat bij de fondsen die in de vergelijking zijn meegenomen de totale kosten ongeveer 2% uitmaken van het fondsvermogen. Bij het MKB Fonds Drenthe bedroeg dit percentage destijds 4,6%, op basis van een fondsvermogen van 13,1 miljoen. Uitgaande van het huidige fondsvermogen ad 23,1 miljoen i.c.m. een gelijkblijvend kostenniveau, ligt dit percentage anno nu op 2,6%. De relatief kleine omvang in combinatie met actief beheer en maatwerk vormen nog altijd de belangrijkste verklaring waarom de beheerskosten in relatieve zin (iets) omvangrijker zijn dan bij vergelijkbare fondsen. In absolute zin begeven de beheerskosten bij de verschillende fondsen zich binnen een vergelijkbare bandbreedte.

	FOM	GROEIFonds	IFNH	LBDF	MKB Fonds
Fondsomvang	30 mln	40 mln	21 mln	30 mln	23 mln
Producten:					
- aandelenkapitaal	ja	ja	ja	ja	ja
- leningen	ja	ja	ja	ja	ja
Actief/passief beheer	actief	actief	passief	?	actief
Standaard contract / maatwerk	maatwerk	maatwerk	standaard	?	maatwerk
# fte Investment management	2	2 + externe	1	?	2
Totaal kosten t.o.v. fondsvermogen	2,3%	2,0%	2,0%	2,0%	2,6%

Bron: Evaluatie MKB Fonds Drenthe, NOM (bewerking door E&E advies), 2020

2.5 Diagnose | Conclusie

Op basis van de uitkomsten van een nadere macro-economische analyse van de ontwikkeling van het MKB, het kapitaalmarktonderzoek en de vergelijking met andere fondsen stellen wij de onderstaande diagnose. De diagnose is op basis van gesprekken met IBDO, provincie Drenthe en het MKB Fonds Drenthe verrijkt met de perceptie van deze direct betrokken bij het fonds.

De prestaties van het fonds zijn (en worden nog altijd) sterk beïnvloed door de Corona pandemie. De omvang van de doelgroep van het MKB Fonds Drenthe is door toedoen van Corona aantoonbaar kleiner geworden. Het is daarmee zeer aannemelijk te veronderstellen dat externe marktomstandigheden een voorname verklaring vormen voor de achterblijvende prestaties.

- *Het in de diagnose geschetste beeld wordt herkend door IBDO. Ook zij hebben in de praktijk ervaren dat het aantal casussen voor de Financieringstafel Drenthe tijdens en na de coronapandemie aanzienlijk is teruggelopen in vergelijking met de periode daarvoor.*
- *Ook de fondsbeheerder herkent de geschetste ontwikkeling van het Drentse MKB. En onderstreept bovendien het gegeven dat in de werkwijze van het MKB Fonds Drenthe geen wezenlijke verandering zijn aangebracht die de tegenvallende prestaties verklaren. Kortom, dezelfde inspanningen (van dezelfde mensen, die in de periode voor Corona nog goed waren voor een record aantal committeringen) leiden tot een andere resultaat. Dit onderstreept de aanname dat de verklaring voor de tegenvallende prestaties dienen te worden gezocht in externe factoren.*

De uitkomsten van het kapitaalmarktonderzoek geven geen aanleiding om te veronderstellen dat de markt volledig kan voorzien in de vraag naar financiering. Het MKB Fonds Drenthe heeft nog altijd een belangrijke functie.

- *De bovenstaande constatering op basis van onderzoek wordt onderstreept door zowel IBDO als de fondsbeheerder. In de afgelopen twee kwartalen ziet IBDO het aantal casussen dat langs de Financieringstafel Drenthe komt weer toenemen. Ook het MKB Fonds Drenthe merkt een positieve ontwikkeling in het aantal leads. De verwachting van beide partijen is dan ook dat de vraag naar financiering vanuit het MKB Fonds Drenthe in de komende periode zal aantrekken.*

Opzet en prestaties van andere fondsen laten een wisselend beeld zien. En geven geen directe aanleiding om wezenlijk in te grijpen in de opzet en werkwijze van het MKB Fonds.

- *IBDO en de fondsbeheerder geven aan dat de sectorstructuur en de ondernemerschapscultuur maakt dat de impact van de coronapandemie op de economie verschilt per regio. In sommige regio's is sprake van een fors herstel van de vraag naar financiering, in andere regio's ijlen de effecten van corona langer door.*
- *De Drentse situatie is niet uniek voor Nederland. De analyse laat zien dat ook Flevoland te maken heeft met een terugval in het aantal committeringen. De fondsbeheerder (die tevens fondsen voor provincie Friesland en Groningen in beheer heeft) geeft aan dat ook Friesland en in mindere mate Groningen te maken hebben met vergelijkbare terugval in de vraag naar financiering.*

3. Handelingsperspectief

Van diagnose naar handelingsperspectief

In de diagnose is nader ingegaan op de huidige situatie van het MKB Fonds Drenthe en de mogelijke verklaringen waarom de prestaties van het Fonds achterblijven bij de ambities van provincie Drenthe. Uit deze diagnose blijkt dat het op zich niet noodzakelijk is om in te grijpen in het fonds. Desalniettemin liggen er wellicht mogelijkheden de effectiviteit en efficiency van het fonds verder te vergroten. Op basis van de diagnose laten we in dit hoofdstuk de mogelijke handelingsperspectieven voor de provincie Drenthe en/of de het fondsbeheer de revue passeren. Bij ieder handelingsperspectief is door ons gelijk een beoordeling van de haalbaarheid opgenomen. Deze beoordeling is mede tot stand gekomen op basis van een werksessie met de fondsmanager en betrokken ambtenaren van provincie Drenthe..

- 1. Afwachten / vinger aan de pols.** Er zijn vanuit MKB Fonds Drenthe al enkele mitigerende maatregelen genomen om de dealflow aan te wakkeren. Er is een social media campagne gestart om het fonds beter onder de aandacht te brengen bij de doelgroep. Daarnaast zijn er twee nieuwe instrumenten ontwikkeld; de Perspectieflening en de Garantiening, bedoeld om met meer garantstelling tegen lagere tarieven leningen te kunnen verstrekken en daarmee de leningsvoorwaarden aantrekkelijker te maken. Het is nog vroeg om het effect van deze maatregelen te kunnen vaststellen. De marktomstandigheden zijn de afgelopen jaren in Drenthe niet heel gunstig geweest, de vijver was aanzienlijk kleiner dan in de jaren voor corona. Wanneer de markt aantrekt is de kans groot dat ook de vraag zal aantrekken. En wanneer we onverhoopt toch langzaam in een recessie terecht komen is het fonds een goed instrument voor anticyclisch investeren wanneer de risicoaversie in de markt weer toeneemt.

Een handelingsperspectief waarbij wordt 'afgewacht' dient uiteraard gepaard te gaan met de structurele monitoring van de ontwikkeling van de marktomstandigheden en de doelgroep. Allereerst vindt dit plaats op basis van de signalen vanuit de investmentmanagers zelf. Deze signalen kunnen aangevuld worden met bijvoorbeeld de bevindingen uit een analyse van de ontwikkeling van het MKB in Drenthe op basis van het PWR en signalen van derden (bijvoorbeeld bevindingen op basis van de Financieringstafel).

Beoordeling haalbaarheid

Dit handelingsperspectief wordt als **haalbaar** beoordeeld. De huidige wijze waarop aandeelhouder en fondsbeheerder gezamenlijk de sturing op het MKB Fonds Drenthe hebben ingericht, maken het mogelijk om snel en adequaat te kunnen interveniëren op veranderende marktomstandigheden. Daarnaast zijn voldoende informatiebronnen beschikbaar om op adequate wijze de marktsituatie te monitoren.

3. Handelingsperspectief

2. Aanpassingen doorvoeren in het beheer, bijvoorbeeld door:

- Minder bezoeken af te leggen in het kader van portfoliobeheer en een scherpere differentiatie in beheer tussen grotere en kleinere leningen en tussen leningen en participaties. Dit zou de kosten van het fondsmanagement kunnen drukken.
- Aanpassing van gedrag. Aandeelhouder verwacht van het fondsmanagement dat zij proactief en alert signaleert, agendeert en reageert. Aandeelhouder verwacht van het management dat bij tegenvallende resultaten snel en adequaat maatregelen worden genomen, zoals tijdelijk afschalen van managementcapaciteit bij onvoldoende tractie in de markt.
- Van beheer naar venturebuilding. Aandeelhouder ziet dit als mogelijkheid om het maatschappelijk (economisch) rendement van het fonds te vergroten. Venturebuilding vraagt iets van de kennis en competenties van het fondsmanagement en van het partnernetwerk.

Beoordeling haalbaarheid

De haalbaarheid van de **bovenste twee interventies**, beiden gericht op het realiseren van een efficiëntie verbetering door kostenbesparing, worden door de fondsmanagers **niet haalbaar/wenselijk** geacht.

In de wijze waarop het portfoliobeheer is ingericht zijn volgens de fondsbeheerder geen significante efficiëntie slagen te maken. En reductie van de capaciteit van de investmentmanagers zal (gelet op de maximale span of control van één investmentmanager) betekenen dat er alleen capaciteit overblijft om het beheer van de huidige portefeuille uit te voeren en dat zou ten koste gaan van de acquisitiekraft.

De transitie van beheer naar venturebuilding wordt **haalbaar** geacht. In tegenstelling tot de twee eerder genoemde interventies voorziet deze interventie erin om een groei in de 'value for money' te creëren. Weliswaar leidt venturebuilding tot oplopende managementkosten, maar daar staat ook meer maatschappelijke impact tegenover. Die transitie van beheer naar venture building gaat wel gepaard met een aanzienlijke verschuiving in de strategie en bijhorende werkwijze van het fonds.

3. Indachtig ervaringen in andere regio's en de uitkomsten van het meeste recente kapitaalmarktonderzoek **verleggen van de focus van MKB financiering** naar:

- Vroege fase financiering. Dat kan nu ook al binnen de huidige kaders, maar het fonds is daar nog niet op ingericht. MKB financiering is een andere tak van sport dan vroege fase financiering en vraagt een andere naam, een andere positionering, een ander beheer (acquisitie, netwerk, kennis en competenties, ondersteuning), etc.
- Bedrijvigheid in specifieke sleuteltechnologieën, waarmee de kans op participaties en daarmee een hoger rendement toenemen.
- Financiering van sociale ondernemingen. De huidige doelstelling van het MKB Fonds is de Drentse economie en werkgelegenheid te ondersteunen en versterken. Deze doelstelling verschuift, gegeven de economische koers van de provincie al meer van kwantiteit naar kwaliteit (niet meer werkgelegenheid, maar toekomstgerichte werkgelegenheid en ook meer inclusief).

Beoordeling haalbaarheid

Het verleggen van de focus wordt als **bepaald haalbaar** interventie bestempeld. De reikwijdte van de investeringsreglementen bieden in principe de reeds benodigde ruimte. De haalbaarheid (en wenselijkheid) wordt in vergelijking met de andere genoemde handelingsperspectieven hier sterk bepaald door andere initiatieven die nu reeds in Drenthe op genoemde gebieden aanwezig zijn.

3. Handelingsperspectief

4. Het MKB Fonds Drenthe beter in positie brengen door:

- Te kiezen voor een scherpere positionering t.o.v. het Basisfonds van de NOM. Nu vertonen beide fondsen veel overlap. Bijvoorbeeld door de expliciete afspraak te maken dat in Drenthe bij gelijke geschiktheid het MKB fonds voor het basisfonds komt.
- Aanvullende instrumenten bij het MKB Fonds en/of de NOM onder te brengen die bijdragen aan de versterking van het netwerk. Zoals in het Oost Nederlandse voorbeeld een instrument als de COL of de startversneller.
- Meer te investeren in de investor readiness. Het MKB Fonds ontvangt steeds meer voorstellen die onvoldoende voldragen zijn om op financierbaarheid te kunnen beoordelen. Naast het IRP en MRP programma dat daarvoor nu al wordt aangeboden kan IBDO ook een explicietere en manifestere rol vervullen in de begeleiding van ondernemers richting financiering. Tevens kan IBDO bijdragen aan het vergroten van de transparantie van het financieringsaanbod, aan de behoefte van ondernemers en aan de bewustwording van het belang van eigen vermogen (versus vreemd vermogen).

Beoordeling haalbaarheid

De eerste interventie wordt door de direct betrokkenen als **niet haalbare of wenselijke interventie** bestempeld. In theorie is het maken van dergelijke afspraken een mogelijkheid om de prestaties van het MKB Fonds te vergroten. In de praktijk zal dit naar verwachting ten koste gaan van de prestaties van het Basisfonds in Drenthe. Per saldo schiet het Drentse economie met deze interventie daarom niet veel op en wordt deze als niet haalbaar of wenselijk aangemerkt.

De COL is reeds bij de NOM ondergebracht. De NOM beschikt daarnaast over verschillende ondersteuningsmogelijkheden waaronder een MRP en IRP programma. Ook IBDO beschikt over ondersteuningsinstrumentarium gericht op het valideren van business cases en het marktklaar maken ervan.

Zowel IBDO als de fondsbeheerder zijn van mening dat de ijle structuur van Drenthe (o.a. beperkte spin-off vanuit onderwijs- en kennisinstellingen) maakt dat investor readiness een bovengemiddelde investering vraagt in deze regio. **Het vergroten van deze investeringen is daarmee in theorie een haalbaar/kansrijk handelingsperspectief om de prestaties van het fonds te vergroten.**

5. Verder oprekken van het investeringskader door **fonds-in-fonds investeringen** mogelijk maken, waardoor geld meer rendeert en het netwerk wordt versterkt.

Beoordeling haalbaarheid

Het mogelijk maken van fonds-in-fonds investeringen is **geen haalbaar of wenselijk** handelingsperspectief. De potentie van fonds-in-fonds investeringen (zoals in Oost-Nederland reeds wordt verzilverd) wordt door de direct betrokkenen bij het fonds herkend. Het feit dat vanuit fondsen veelal wordt geïnvesteerd in specifieke marktsegmenten in combinatie met de relatief beperkt omvang en dynamiek van de Drentse economie, maakt het effectiever om fonds-in-fonds investeringen in te zetten op een groter geografisch schaalniveau (vanuit bijvoorbeeld het Basisfonds van de NOM). Het feit dat vanuit het MKB Fonds Drenthe alleen geïnvesteerd kan worden in bedrijven die in Drenthe gevestigd vormt eveneens een complicerende factor.

4. Aanbevelingen

Op basis van een confrontatie van de diagnose en de geïdentificeerde handelingsperspectieven komen wij tot een tweetal aanbevelingen voor de provincie Drenthe.

- 1. Op basis van deze quickscan zien wij geen aanleiding om de opzet en werkwijze van het MKB Fonds Drenthe op dit moment wezenlijk te veranderen.** Wij adviseren de provincie Drenthe daarom voorlopig (2023 en 2024) af te wachten en te monitoren of de reeds genomen maatregelen en veranderende marktomstandigheden inderdaad tot gevolg hebben dat de dealflow van het Fonds wordt aangewakkerd. We stellen voor daarbij geen wezenlijke aanpassingen in het beheer van het Fonds door te voeren. De enige significante kostenreductie die gerealiseerd kan worden betreft de reductie van de capaciteit aan investmentmanagers. Dit zal echter ten koste gaan van de acquisitiekraft van het fonds en is daarom niet wenselijk gelet op de provinciale ambities.
- 2. Verken in de tussentijd wat de provincie (nog meer) kan doen om de aanwas van financierbare business voorstellen vanuit het MKB in Drenthe te vergroten.** Allereerst door te kijken naar de effectiviteit van de huidige IRP en MRP programma's die voor het MKB in Drenthe beschikbaar is. Maar ook in brede zin door de inzichten van het reeds lopende initiatief om het Noordelijke Startup & Scaleup Ecosysteem te versterken te betrekken bij deze verkenning. Toegang tot kapitaal en markt vormen namelijk niet de enige drempels voor MKB met een groei- en of innovatie ambitie. Ook het wegnemen van de belemmeringen in de toegang naar netwerk, talent en technologie kunnen aanzienlijk bijdragen in het vergroten van de aanwas.

E&E advies
Helperpark 267-1
9723 ZA Groningen
(050) 360 44 33
info@eeadvies.nl

eeadvies.nl